

ERDÉLYI ÖRMÉNY GYÖKEREK

f z e t e k

„Emlékek nélkül, népeknek híre csak árnyék...”
(Vörösmarty Mihály)



az Erdélyi Örmény Gyökerek
Kulturális Egyesület
havonta megjelenő kiadványa
XV. évfolyam 168. szám
2011. február

A Fővárosi Örmény Klub minden hónap 3. csütörtökén 17 órakor
– hívtottan és hívtatlanul – mindenkit szeretettel vár
a Budapest V., Semmelweis utca 1–3., I. emeleti Bartók terembe



Bevezető énekek

„Örülj szent Egyház, mert Krisztus, a mennyek királya
ma keresztje által eljegyzett téged, és felékesítette váradat
lenyűgöző dicsőséggel.”*

Ez a saragán a bevezetője az olvasmányos résznek az esküvői szertartásban. Farsang ideje van, a vidámságé meg a lakodalmaké. Az idézet első szava: Örülj... De a keresztény öröm nem lenne, ha nem előzi meg a kereszt. Ám az Krisztusnál nemcsak a megváltás jele, hanem a diadalé is. A kereszt jelével uralkodik felettünk. A saragán az egyházat várhoz hasonlítja, melynek dicsőséges ereje a keresztben rejlik.

Dr. Sasvári László

* Szent Liturgia 144. o.

Lapunk az interneten: a www.magyarormeny.hu honlapon is olvasható.
Elektronikus levélcímünk (e-mail): magyar.ormeny@t-online.hu

Béres L. Attila

Könyvajánlatok nemcsak téli estékre

A cudar idő ellenére sokan eljöttek 2011 első klubdelutánjára. *Gudenus János József* genealógus neve vonzotta a hallgatóságot a könyvbemutatóra. Már a műsor kezdete előtt hosszú sor állt, hogy dedikációt kérjen az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület kiadásában megjelentetett *Örmény eredetű magyar nemesi családok genealógiája* című könyv szerzőjétől. Ugyanakkora sor állt a *dr. Issekutz Sarolta* szerkesztette *Délvidéki örmény nemesek – Elemér-Écska-Nagybecskerek* című könyv előtt is.

Elsőként a Fővárosi Örmény Klub háziasszonya, *dr. Issekutz Sarolta* mutatta be a decemberben elkészült könyvét, amelynek nemcsak szerkesztője, hanem kiadója is. (A könyvbemutató alatt a könyv képanyagát láthattuk kivetítve.) Bevezetőként elmondta, hogy az örmény gyökerűeknek úgy kell élni a mindennapjainkban, hogy állandóan figyeljék, mit hallanak a rádióban, mit látnak a televízióban, mit olvashatnak az újságokban, könyvekben, ami örmény vonatkozású. Ugyanis csak úgy lehet összeszedni az anyagot, a tudást az örménységről, az ősrökről. Amerikában élő rokona, *Kiss János* például az interneten keresztül találta meg, mint távoli unokatestvért, mint Kiss Ernő aradi vértanú rokonát. Az első klubdelutánról, 1996. március 21-étől fokozatosan bővült a kör, rengeteg rokon talált rá. Megtudtuk azt is, hogy *dr. Issekutz Sarolta* a délvidéki koszorúzások alkalmával találkozott a Dániel rokonság egyik legjelentősebb ágával, illetőleg *Kiss Ernő* egyik leányának, *szamosújvárnémeti Dániel Jánosné Kiss Augusztina* Újvidéken élő leszármazottaival. Az intenzív kapcsolatok mellett rengeteg adat kapcsolódott össze a családról, amelyet úgy gondolt, érdemes összefogni egy csokorba. Felelevenítette a könyv születésének történetét is. 2007-ben az aradi vértanú emléknepjén Eleméren emlékbeszédet



Gudenus János József és dr. Issekutz Sarolta dedikálnak

mondott a templomban, majd a koszorúzás után megszólította egy idős szerb asszony, és egy szerb nyelvű könyvet adott ajándékba, Pavlov Boris orosz emigráns helytörténésznek az *Eleméri nemesség* című munkáját. A számos téves kortörténeti adatot is tartalmazó könyv részben a füzetekben folytatásokban megjelent, de a decemberben kiadott könyvben már *Katona Tamás* történész által javítottan jelenhetett meg a tanulmány. Érdemes elolvasni, érdemes megismerni a délvidéki örmény nemesi családok történetét. (A könyvbemutató szerkesztett változata a 4-5. oldalon található.)

A klubest következő részében *Gudenus János József* ismertette az *Örmény eredetű magyar nemesi családok genealógiája* című könyvét. A nemzetközileg elis-



dr. Issekutz Sarolta és Gudenus János József könyvbemutatót tart

mert genealógus szorgos kutatásának és *Issekutz Sarolta* gyűjtőmunkájának eredményeként megjelent könyv bemutatója a 6-7. oldalon található.

Különleges élményt jelentett a program harmadik része, az *Issekutz* családról készített film megtekintése. A film szerkesztője és riportere, *Borbás Mária* a Hír tv megbízásából 2006 telén kereste a találkozást az erdélyi örmény gyökerű családdal. A 2007 elejére elkészült és a Családmese sorozatban bemutatott film a családtagok visszaemlékezésein keresztül az Erzsébetváros egykori alapítóinak családját mutatja be, akik megőrizték, ismerik történelmüket, ápolják az örmény hagyományokat. Az erdélyi zárt közösségben élő család a II. világháború alatt menekült Magyarországra. Az egykori dúsgazdag marhakereskedő család leszármazottai között gyógyszerészek, orvosok, kiváló jogászok, nagyszerű művészek egyaránt találhatóak.

A vetítést követően *dr. Issekutz Sarolta* tól megtudtuk, hogy a filmfelvétel a fűtetlen örmény katolikus plébánián, 13 Celsius fokban készült, éppen édesapja halálának tizedik évfordulóján.

A klubest zárása előtt információk hangzottak el. A rossz gazdasági helyzet, az önkormányzati – különösen a fővárosi – megszorítások miatt a hagyományápolásra igen kevés támogatás jut, így a füzetek változatlan megjelenése is kérdésessé válik. Megszűntek a pályázati lehetőségek, ezért az elnökasszony az egyéni támogatások szükségességét hangsúlyozta.

Az elnökasszony kérte továbbá a klub közönségét, hogy ne felejtkezzenek meg az örmény katolikus plébánia fenntartásáról sem, egyházi adó jellegű adományok befizetésével (Örmény Katolikus Lelkészség 11707024-20005210 számlaszám). *Heim Pál* pedig azt kérte, hogy a vasárnap délutáni örmény katolikus szentmiséket a jelenleginél nagyobb létszámban látogassák.

Az év első klubdelutánja szerény vendéglátással ért véget, ám sokan távoztak nemcsak téli estékre ajánlott, dedikált, szép könyvekkel.



A januári klubdelután közönsége

dr. Issekutz Sarolta

Délvidéki örmény nemesek

I. rész

A tanulmánykötetből az Erzsébetvárosból származó *eleméri* és *ittebei* Kiss és *erzsébetvárosi* Issekutz, valamint az *écskai* Lázár családokat, továbbá a *szamosújvárnémeti* Dániel (Daniel) családot ismerheti meg az olvasó.

Az első tanulmány *Boris Pavlov: Eleméri nemesség* c. munkája az Erzsébetvárosról elszármazott *eleméri* és *ittebei* Kiss család történetén keresztül mutatja be a kort az 1700-as évek utolsó harmadától szinte napjainkig. Ennek kiegészítéseként a Kiss Ernő aradi vértanú hős emlékére *Hegedűs János* által írott könyvből (1906) részleteket közlünk, valamint *Németh Ferenc* újságcikksorozata újraközlésével Kiss Ernő vértanú leszármazottai nyomába eredünk. Kiegészítésként a családhoz tartozó 48-as honvédtisztekről Bona Gábor hadtörténész könyvéből vettünk át részleteket.

A második tanulmány *Gazdag Ervin: Az écskai uradalom, a Lázár család története*, mely az ugyancsak erzsébetvárosi **Lázár** család délvidéki ága sorsát mutatja be, melyet kiegészítettük Bona Gábor hadtörténésznek a nagybecskereki születésű *szkárosi* Lázár Vilmos aradi vértanúról írott munkájával.

A harmadik részben *Marcsó Vilma, Podhorányi Zolt* és *Németh Ferenc* újság-cikkeiből megismerhetjük a **Daniel (Dániel)** család történetét napjainkig, valamint *Bona Gábor* könyvéből a Dániel család 1848-as honvédtiszteit.

Az egyes részeket a családokra vonatkozó képtárral színesítettük úgy a szövegben, mint önálló függelékként.

Kiss Izsák erzsébetvárosi örmény kereskedő – főleg marhakereskedő – alapítja meg

az eleméri uradalmat, amikor 1781-ben árverésen megszerzi azt.

A Kiss család hozzáértéssel és tisztességgel óriási vagyont halmozott fel és európai hírű uradalmat hozott létre Eleméren és környékén. Főleg Izsák és fia Ágoston a bécsi udvar katonai ellátmányának fő szállítói voltak (főleg marha, gabona, és bőrok), megbecsült emberek, így rendszeresen látogatták a kastélyt magasrangú udvari emberek: államférfiak, hadvezérek, a császár trónörököse, József főherceg, építészek, zenészek, írók, költők, festők.

Lecsapolták a mocsaras területeket, csatornákat építettek, betelepítették a vidéket németekkel, svábokkal, románokkal, szerbekkel, magyarokkal. A betelepülőket ingyenesen házhellyel, esetenként házzal, jó minőségű földdel látták el, és a földműveléshez eszközökkel, fizették az utazás, áttelepülés minden költségét, tűzi fát biztosítottak télire, gondoskodtak a betelepülők népi hagyományai megőrzésének biztosításáról, népviseletük, ünnepeik megmaradásáról.

A falvakban iskolákat hoztak létre, ellátták tanerővel, azokat fizették, és felszerelésekkel látták el, rendszeresen segítézték a gyermekeket.

A falvakban templomokat építettek és anyagilag támogatták működésüket.

A falusiakat mesterségekre és mezőgazdaságra oktatták, a nőket szabás-varrásra és egészségügyi oktatásban részesítették, a férfiaknak a korszerű mezőgazdaságot, szőlőművelést és korszertést és feldolgozást, birkanyúlásztést és gyapjúfeldolgozást oktatták, valamint a méhészetet, szőlészetet.

Szélmalmost létesítettek, osztályon felüli minőségű gabona magvakat szereztek be és

termeltek. Üvegházakban télen primőr zöldségeket termeltek, amelyeknek óriási kereslete volt egész Európában. Saját hajóflottájukkal szállították az árukat nyugatra.

A kastély a gazdasági és kulturális, társadalmi élet központja volt. Rendszeresen tartottak szakmai tanácskozásokat a vármegye földbirtokosai részére, melyeken rendszeresen tájékoztatták őket az állam bel- és külpolitikai helyzetéről, az elkövetkezendő bel- és külföldi eseményekről. Külföldi tanulmányutak során új mezőgazdasági gépeket, technológiákat hoztak be az országba, állandóan fejlesztve a gazdálkodás színvonalát.

Kastélyukban rendszeresek voltak a társasági összejövetelek, a jótékonybálok, egyéb hangversenyek, irodalmi estek, kórustalálkozók, számtalan sportverseny (biliárdtorna, lóversenyek, evezőversenyek, szánkóversenyek, korcsolya – gyors és jégtánc – versenyek, tenisz, vadászat, hőlégballon verseny, lövészet, tekeverseny, krikett verseny), de rendeznek kutyakiállításokat is.

Kiss Ernő édesanyja, Bogdanovits Anna létrehozta a dél-magyarországi magyar önkéntes nők szervezetét, amely segélyezésekkel, gyűjtésekkel, gyermekek megsegítésével foglalkozott, pl. megszervezte, hogy télen a gyermekeket a földbirtokosok segítségével lovas szánon szállították az iskolába.

Létrehozták a gyermek énekkarokat és felnőtt kórustalálkozókat.

A modernizálásban élen járnak, elsőként szerelnek villámhárítót az eleméri kastélyra Dél-Magyarországon, a kastélyba köszönből nyert gázzal világítanak már a XVIII. sz. végén, szódát gyártanak, tűzoltó szerterveznek be (Nagybecskerek tűzvédsze

alakalmával az elemériek segítenek megmenteni az értékeket, a levéltárat), postaállomást létesítenek.

Fontos életükben a családi összetartozás és a hitélet gyakorlása. 3 templomot is építenek.

1845 nyarán Kiss Ernő építi fel a jelenleg is álló katolikus templomot és kriptát, amelyet 1847 októberében szenteltek fel, majd az 1849-i kivégzését követő hosszú évek múltával kerül oda porhüvelyre Katalinfalváról, végső nyughelyére.

A nagy társadalmi életben szerepe volt a gyermekeknek is, akik magas színvonalon zenéltek (Gergely hegedűn játszott, Temesvár, Bp., Bécs és Pozsony hangversenytermeiben is.), Mária testvére hárfázott és énekelt, anyjuk énekelt, nagyanyjuk zongorán kísérte őket és orgonán játszott a becskerek plébániatemplomban. Kiss Ernő is muzikális volt, zongorán játszott, sokat olvasott és imádta már kiskorában a háborúkat, a csatákat, valamint a lovakat.

Fellebben a fátyol Kiss Ernő magánéletéről is. Élettársától származó ikerlányai és házastársával folytatott rövid együttélése, majd felesége és tőle származó gyermekei halála egész életére kihat. Gyermekeihez való ragaszkodása és katonai pályafutása különböző állomásai, sikerei, embertársaihoz, beosztottaihoz való segítőkész magtartása mind megismerhető e tanulmány által.

Folytatjuk (Elhangzott a Fővárosi Örmény Klubban.) (Délvidéki örmény nemesek. Elemér – Écska – Nagybecskerek. / szerkesztette: dr. Issekutz Sarolta – Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület Kiadó, Budapest 2010)

Szomorújelentés

Fájdalommal tudatjuk, hogy **dr. Fallenbüchl Zoltánné Czárán Marianna** 2011. január 17-én, 83 éves korában elhunyt. Közösségünk tagja földi maradványát február 2-án 14 órakor az Óbudai Temetőben helyezték örök nyugalomra.

Emlékét kegyelettel megőrizzük!

Gudenus János József

Örmény eredetű magyar nemesi családok genealógiája javított, bővített kiadása

Tisztelt Hölgyeim és Uraim, Kedves Barátaim!

Két hónappal ezelőtt az *Országos Széchényi Könyvtár* zsúfolásig megtelt Dísztermében már tartottunk egy könyvbemutatót, amelyen részt vettek többek között a *Magyar Történelmi Családok Egyesületének* és a *Magyar Heraldikai és Genealógiai Társaságnak* a tagjai is, érintettek és szakemberek egyaránt.

A jelen bemutató már családiasabb, hiszen közvetlenül a magyar-örmény közösséghez szólhatok néhány szót, akiről ez a könyv szól.

A napokban érkezett számomra Bécsből egy elektronikus levél báró Frölichsthaltól, aki saját maga is családtörténettel foglalkozik. A következőket írja:

„Kedves János, hétfőn kaptam meg új könyvedet – ez egy igazi szenzáció! Hogy tudtál ennyi adatot összegyűjteni? Munkád ismét alapvető és megbízható! Csak csodálni tudom és gratulálok hozzá!”

Elgondolkodtam ezeken a sorokon, valóban hogyan tudtam ennyi adatot összegyűjteni közel ezer oldalon?

Mi a célja ezeknek a családtörténeti könyveknek?

Pontokba szedtem a legfontosabbakat:

1. Először is szükséges a téma iránti érdeklődés.
2. Elhívhatóság.
3. Hozzáértés, szakértelem.
4. Önbizalom.
5. Idő.
6. Lemondás.

7. Szorgalom.

8. Türelem.

9. Nem utolsósorban az érintettek együttműködése.

Családtörténeti munkásságom korai szakaszában, 1964 nyarán rokonok látogatásán jártam Koronghy Tiboréknál. Szobájuk falán négy családi címer díszelgett: a Koronghy, a Csávossy, a Szemző és a baraczházi Capdebo családoké. Vendéglátóm nagy lelkesedéssel és némi büszkeséggel mesélte, hogy közülük a Capdebok örmény eredetűek. Nagy sakkozó volt a családból egyik ősiük Capdebo István még a XIX. század derekán. Elmondta még azt is, hogy családjuk más örmény családdal is házassági kapcsolatba került: a szamosújvárnémeti Dániel, a rétháti Kövér és a vizmai Lukács családokkal.

Körülnéztem egyéb rokonságomban is, dédanyám nővére Csávossy Jozefine bobdai Gyertyánffy János felesége volt, nagyapám unokatestvére báró Csávossy Irma pedig szamosújvárnémeti Dániel Jánosé.

Tehát körül voltam véve erdélyi örmény családokkal, bár vér szerint egyiküknek sem voltam a leszármazottja.

A későbbiek során azonban a rokonság okán megkülönböztetett figyelemmel kísértem őket.

Fő kutatási területem elsősorban az egykori főnemesi családok voltak: itt is léptenyomon örmény eredetű családokba botlottam: a grófok közül a beodrai Karátsonyiakba és a kisterpesti és spizzai Markovitsokba, a bárók közül a szamosújvárnémeti Dánielekbe, az eleméri és ittebei Kissekbe, az erzsé-

betvárosi és perényi Lukácsokba valamint a Pap családba.

Tehát a téma iránti érdeklődés már megvolt, amikor 1997-ben itt ezen a szinten rendezett kiállításon bejelentettem, hogy a főnemesi sorozat befejezése után következnek az örmény eredetű magyar nemesi családok genealógiája című munka összeállítására.

A szakértelem, jobban mondva inkább a szakmai gyakorlat is adott volt, hiszen túl voltam a Szentirmay Lászlóval közösen írt szociológiai tanulmányon, az *Öszszetört címereken* valamint a *Magyarországi főnemesség XX. századi genealógiája* öt kötetén.

Önbizalmamat nagyban erősítette a 2000-ben a *Genealógiai és Heraldikai Társaságok Nemzetközi Szövetségének* kongresszusán a franciaországi Besançonban az alapító báró *Bohus László* által átnyújtott életmű díj, amelyet ötkötetes munkáért kaptam.

Ehhez már csak egy kis szorgalomra volt szükség, időre a levelezésre, a könyvtárba járáshoz, valamint az érintettek együttműködésére.

Az első könyv elkészítésekor ebben nem is volt hiba, nagy volt a lelkesedés, a családok készséggel bocsájtották rendelkezésemre a birtokukban lévő családfákat, anyakönyveket és egyéb dokumentumokat. *dr. Issekutz Sarolta* elnöknő pedig a saját maga által és az egyesület tagjaitól begyűjtött anyagokat adta át feldolgozásra és rendszerezésre.

Az együttműködési készség nem hagyott alább a 2002-re tervezett pótkötet elkészítésekor sem, a családok szorgalmasan küldték a kiegészítő és helyesbítő adatokat. Már csak a névmutató elkészítése volt hátra, amikor kiderült, hogy anyagiak híján nem lesz kiadás.

Az EÖGYKE füzetekben még kétszer volt meghirdetve, most már a javított, bővített kiadás szándéka. A családok ezúttal adatközléseikkel már nemigen mozdultak. A harmadik meghirdetéskor 2009 őszén felcsillant remény a kiadásra, hiszen a kerületi kisebbségi önkormányzatok is felajánlották anyagi támogatásukat, magánszemély is adományozott és pályázati pénzt is nyertek erre a célra. Kértük, hogy az adatokat 2010. március végéig küldjék el levélben vagy e-mailen.

Sajnos a kért határidőig meglehetősen kevés információ futott be, azt követően számos hallgatásba burkolózó érintettet külön kellett megkeresnem és szóra bírni az adatközlésre, hiszen tartalommal kellett megtölteni a könyvet, egy javított, bővített kiadást előkészíteni és megszerkeszteni, amely a szakmai szempontoknak is megfelelt.

Nagy nehézségek és viharok, nemegyszer konfliktusok által végül sikerült határidőre befejezni a munkát, amelyet ezúttal is szíves figyelmükbe ajánlok. És ezúton is köszönöm mindazok közreműködését, akik segítettek e munka létrejöttét, mert egy ilyen nagy volumenű művet csak közös erővel lehet létrehozni, megalkotni.

Erősödjék ezáltal nemcsak a saját, hanem utódaik identitástudata, az ősök iránti tisztelet, amely a családtörténeti munkának elsődleges célja. Nemcsak megőrizni a múltat, hanem abból okulva, tanulva építeni a jövőt.

Most pedig adjuk át a helyet *Borbás Marcsinak* az *Issekutz* családról készített *Családmeséjének*, azt követően dedikációval szívesen állok rendelkezésükre.

Köszönöm szíves türelmüket!

(*Elhangzott a Fővárosi Örmény Klubban*)

Kelemen Éva

Magyarörmény zongoramuzsika

Magyarörmény zongoramuzsika – ezzel a címmel jelent meg a Duo Fresco (*Bagi-Fiatal Lilla és Fancsali János*) első CD-je a Budaörsi Örmény Nemzetiségi Önkormányzat támogatásával. A műsorválasztásban ugyanaz a törekvés tükröződik, amely az együttes 2006-os megalakulását is ösztönözte: az örmény diaszpórában élő zeneszerzők népszerűsítése, valamint a feledésbe merült magyar és magyarörmény komponisták műveinek bemutatása. A repertoár kialakítása Fancsali János zenetörténész több mint három évtizedes szerteágazó kutatásain alapul.

A most rögzített művek jelentősége elsősorban történeti vonatkozású, amelyek izgalmas kalandozásra csábítják a zenei csemegék iránt érdeklődőket. Bepillantást nyerhetünk a XIX. század magyarországi nemesi kúriáiba éppúgy, mint a fin de siècle¹ polgári szalonjaiba, vagy akár napjaink koncerttermeibe; ismeretséget köthetünk kedves hölgyekkel, de találkozhatunk múlt századi Kossuth-díjas zeneszerzővel és kortárs muzsikussal is. Az igényesen összeállított kísérfüzetből – Fancsali János részletes ismertetésének köszönhetően – érdekes művelődéstörténeti és bőséges magyarörmény családtörténeti vonatkozásokkal is bővíthetjük ismereteinket.

A felvétel különlegessége, hogy az eredetileg szólószongorára komponált dara-

¹ A század vége (századvég) jelentésű, a XIX. század befejezésére vonatkozó „fin de siècle” francia kifejezés lényegesen tágabb tartalmú, mint magyar megfelelője. A forrestó szövegekben erkölcsi hanyatlást, szétesést, zaklatottságot, ideges útkeresést, a korábbi szabályokkal való szembefordulást is jelez – a szerk.

bok egy része négykezes átiratban hangzik el. A műsor összeállítójának döntését nemcsak annak elkerülése indokolta, hogy az amúgy sem bőséges négykezes zongorairódalom tovább szűkítse az együttes lehetőségeit, hanem az is, hogy a felvételen szereplő művek mintegy fele műkedvelő alkotók zenéje. A maguk korában egy-egy zeneestélyen akár ilyen módon, négykezes változatban is megszólalhattak. A feldolgozást végző *Kecskés Balázs* biztos kézzel nyúlt a darabokhoz. Átirataiban a művek zenei szövete dúsabbá, teltebbé lett, ugyanakkor megőrződött a művek eredeti hangzásvilága, szellemisége. A Duo Fresco ki-egyenlített játéktechnikával, érzékeny egymásra-figyeléssel játszik. Kizárólag a technikai lehetőségek számlájára írható, hogy a felvételen néhol kevéssé érzékelhető a zongora felső regisztereinek csillogó, világos hangzása. Hogy ez valóban így van, bizonyítja Bagi-Fiatal Lilla szólójátéka, mely fényes, különlegesen szép, ihletett pillanatokkal ajándékoz meg bennünket.

A CD-n tíz, részben erdélyi származású magyarörmény zeneszerző: *Kacsóh Pongrác*, *Gyertyánffy-Schmettov Raoula*, *Gyertyánffy Matild*, *Vikol Simon*, *Gyertyánffy (Nákó) Berta*, *Viski János*, *Szenkovics Gyula*, *Dávid István*, *Kazacsay Tibor* egy-egy kompozíciója, valamint *Vertán Nina* két rövid műve hangzik fel. Napjaink zenéjét *Kecskés Balázs*, valamint *Haig Vartan*, Svájcban élő örmény zeneszerző képviseli. Mindketten az együttes felkérésére alkottak, s a számukra dedikálták művüket. *Kecskés Erdélyi örmény népdalok* című kompozíciója *Szongott Kristóf* által gyűjtött magyar-

örmény városi népdalok nyomán íródott, Vartan izgalmas négykezes *Phantasia*-ja pedig *Avedik Lukács*, erzsébetvárosi örmény katolikus pap dallamára készült.

A XIX. századi Pest egyik legrégebbi magyarörmény családját, a Gyertyánffyakat a felvételen három hölgy-zeneszerző is képviseli. Köztük a kor magyar művelődéstörténetének egyik legérdekesebb nőalakja, Nákó Kálmánné Gyertyánffy Berta, kinek szalonját a kor neves művészei látogatták, s kinek zenei tehetsége „feltűnést és lelkesedést okozott a fővárosban, amikor egy ünnepi előadaskor a Nemzeti Színházban magyar dalokat zongorázott a makói zenekar kíséretével”. Nákó Berta tehetséges festő is volt, kiállításon bemutatott képei a szakértők dicséretét is kiérdemelték. Alkotásait a Magyar Nemzeti Galéria őrzi, arcképét – mely a Szépművészeti Múzeumban látható – Friedrich von Amerling festette meg. A Gyertyánffyak kompozíciói – legyen az nemzeti karakterű darab (Országgyűlési csárdás, Ősapáink csárdás) vagy Johann Strauss-t idéző szalondarab (Nobless polka) – a zeneszerzés megbízható mesterségbeli ismeretéről vallanak. A többi beszédes című karakter-szalondarab (*La Nereide*, *Elégia*, *Valse Caprice* stb.) közül figyelemreméltó művészi érzékről tesz tanúbizonyságot Vertán Nina két kompozíciója, az elégikus hangulatú *Egy asszony fájdalma*, valamint a chopin-i gondolatokat sugalló *Lengyel testvér*. A két mű finom, érzékeny megszólaltatása Bagi-Fiatal Lilla előadói kvalitásait dicséri.

A felvételen elhangzó darabok legizgalmasabbika Viski János Kossuth- és Erkel-díjas zeneszerző utolsó, mai napig kiadatlan műve, az 1960-ban keletkezett *Sírfelirat*. Viski Kodály Zoltán egyik legkedvesebb tanítványa, művészetének feltélen követője volt. Életének utolsó éveiben

azonban egyre inkább a második bécsi iskola felé fordult, s módszeresen tanulmányozta a kor dodekafon és szeriális zeneszerzői technikáit. (Mindkettő az 1920-as évektől teret nyert irányzat. A dodekafónia a korábbi hangrendszerrel, a szeriális komponálás pedig az uralkodó hangnemekkel szakít. Előbbi a tizenkét fokú kromatikusskála törvényszerűségeihez való ragaszkodással, utóbbi a sorelv szigorú, szinte matematikai pontossággal meghatározott rendjével alakítja át a modern muzsikát – a szerk.). Viski János Anton Webern emlékére komponált darabja már ebben a szellemben íródott. A kompozíció négykezes formában történő előadását – mint azt a kísérfüzetben olvashatjuk – az indokolta, hogy „lekottázása bármilyen beavatkozás nélkül magában hordozta, mintegy kínálta a négykezes előadási lehetőségét”. A döntés helyesnek bizonyult. A duó két tagjának műről alkotott elképzelése ez esetben rendkívüli következetességet mutat, eredményeként a Sírfelirat homogén hangon, világos egységben szólal meg.

A csaknem százötven éves zenetörténeti kalandozást Kacsóh Pongrác és Kazacsay Tibor egy-egy műve foglalja keretbe. Kacsóh *Preludiuma* figyelemfelkeltő előjáték, Kazacsay *Lírai szvitje* pedig különleges gyöngyszem. Az Országos Széchényi Könyvtár Zeneműtárában őrzött, kéziratban fennmaradt, eredetileg is négykezes mű három tétele megannyi sziporkázó ötlet. A *Pastorale* franciás atmoszférája – amely egyébként Dohnányi hasonló hangulatú tételeivel is stílusrokonságot mutat – az *Intermezzo* és a *Finele* életvidám, humoros, olykor groteszkbe hajló mozzanatai hatásosan zárják a Duo Fresco első lemezét.

(Megjelent: *Barátság* 2010. június 15.)

Bálintné Kovács Júlia

Az erdélyi örmény gyökerűek hűségeseik őseik hagyományaihoz

A Téka Alapítvány felhívására válaszul a Kolozsvári Rádió magyar szerkesztősége 2010 decemberében gyűjtést kezdeményezett.

A Kolozsvári Református Kollégium énekkarának adventi koncertjén és a Szomszédnéni Produkciós Iroda nyilvános szilveszteri kabaré felvételén összegyűlt „perselypénzt” kiegészítette sok olyan hallgató, aki – mert esetleg nem tudott részt venni a rendezvényeken –, nem a perselybe tette, hanem a szerkesztőségbe vitte adományát. Szép összeg gyűlt össze.

A szerkesztőség a Téka Alapítvány nyal egyetértésben úgy határozott, hogy az adományt kis ünnepség keretében adják át, a helyszínen vásárolják meg a téglajegyeket Szamosújváron, január 16-án.

Szándékukról a Kolozsvári Rádió magyar adásából értesültem, és a hírt megosztottam az EÖGYKE elnök asszonyával, arra gondolva, hogy az Egyesület gyűjtéséből illetve felajánlásából származó összeget is akkor lenne jó eljuttatni a Mezőségi Kemény Zsigmond Szórványoktatási Központ javára.

Budapestről a pénz sikeresen és idejében megérkezett Kolozsvárra, és így január 16-án részese lehettem közös örömlünknek.

Délután 5 órakor a Tékában elsőként *Rostás Péter István* a Kolozsvári Rádió főszerkesztő helyettese beszélt, aki a rádió hallgatói nevében több mint 4500 lej értékben vásárolt téglajegyeket.

A magyar szerkesztőség nevében megígérte, hogy nem vesztik szem elől a szór-

ványoktatási központ ügyét, és folytatni szeretnék a gyűjtést.

Azt is megemlítette, hogy kis családjában személyes érintettsége is van, tehát még fontosabb számára ez az iskola.

Balázs Bécsi Attila köszönő szavai után engem ért az a megtiszteltetés, hogy elmondjam: az örményeknek – akik meg-alapították, és híressé tették Szamosújvárt –, első dolguk volt, hogy templomot és iskolát biztosítsanak a közösség számára.

Az Örmény-katolikus elemi fiúiskola a város alapításával egykorú, a mostani főtemplom cintermében épült fel. 1716-ban két kántortanítója volt.

Leányiskolája a fiúkéval egyszerre indult. Tanítói kezdetben az örmény apácák voltak, kik 1850-ig tanítottak.

Szamosújvár valamikor híres iskolaváros volt, és egy időben fájó szívvel tapasztaltuk, hogy kezdi elveszíteni azt a szerepet, amit évszázadokon át betöltött.

A magyarörmények tudomásom szerint itt Erdélyben mindig támogattak anyagiilag is minden olyan ügyet, amely a magyar kultúrát szolgálta. Utódaik, akik már nem itt élnek, de ragaszkodnak erdélyi örmény gyökereikhez most is ezt teszik.

Majd felolvastam *dr. Issekutz Sarolta* levelét:

Tisztelt TÉKA Művelődési Alapítvány!

A Mezőségi Kemény Zsigmond Szórványoktatási Központ felépítésének megsegítésére meghirdetett téglajegyek vásárlására szóló felhívást megkaptuk és meg-

jelentettük az Erdélyi Örmény Gyökerek füzetekben is.

A 2010. évi költségvetés terhére a

1. Fővárosi Örmény Önkormányzat 100 000 Ft-ot már átutalt a T. Alapítványnak, amelyen arany téglajegyet kíván vásárolni.

2. A Bp. Főv. II. ker. Örmény Kisebbségi Önkormányzat 100 000 Ft-ért ugyan-csak arany téglajegyet kíván vásárolni, amely összeget az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesülethez utalt, továbbítás céljára.

3. Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület 100 000 Ft-ot továbbít az Alapítványnak, arany téglajegy vásárlására.

4. Tauffer Ferenc egyesületi tagunk 100 RON-t küldött Bálintné Kovács Júlia közvetítésével, amelyen egy ezüst téglajegyet vásárol.

5. Az Abkarovits család az egyesületnek átutalt 30 000 Ft-ot 3 db ezüst téglajegy vásárlására.

Fentiek alapján eddig az általam vezetett 3 szervezet összesen 330 000 Ft-ot küld adományként az építési költségekhez, valamint 100 RON-t Tauffer Ferenc egyesületi tagunk adományát.

Szervezeteink a 2011. évi költségvetés függvényében további adományokat kívánunk juttatni a Szórványkollégium felépítésére, de folytatjuk a magánadományok gyűjtését is a füzetekeken keresztül.

Kérjük szíves értesítésüket a téglajegyek átvételének módjára vonatkozóan.

Kívánunk sikeres új évet mind a Téka vezetőségének, mind valamennyi tanárának, diákjának.

Budapest, 2011. január 5.

Szeretettel
dr. Issekutz Sarolta
elnök

Ezek után fellibbenttem a fátlyat *Rostás-Péter István* „érintettségéről”, és elmondtam, hogy felesége, gyermekük édesanyja, Emese szamosújvári örmény család leszármazottja, tehát ő is úgy járt, mint *Balogh Jenő*: ők nem örmények, de örmény gyerekeik vannak...

Az „érintettség” jegyében végül azt is közöltem, hogy Kemény Zsigmond és Bálint Tibor egyaránt június 12-én született, és ennek öröme a Bálint Tibor Baráti Társaság nevében is vásároltam egy ezüst téglajegyet.

A hallgatóság és az Alapítvány vezetősége tapssal és szép szavakkal köszönte meg az erdélyi örmény gyökerűek nagylelkű adományát.

A Lalibela Étterem és Sergio Tabeira szeretettel hív és vár mindenkit egy finom

Magyar-örmény ebédre

**2011. február 19-én,
szombaton 13 órától**

Helyszín: **Lalibela Étterem**
Cím: 1066 Budapest, Jókai utca 40.

Büféasztalon

- örmény leves
- örmény muszaka
- arisa
- örmény pilaf
- örmény saláta
- örmény desszertek

Ára: 1 800 Ft/ fő

Asztalfoglalás:

e-mail-en: ildiko.lakatos@comedit.hu
Telefonon: 06-20-572-25-80,
vagy a 06-20-9-383-554

Gazdag Ervin

Az écskai uradalom – a Lázár család története**Lázár János uralkodása a birtokon**Tragikus halála egy párbajban**(3. rész)*

A bécsi udvar tulajdonában lévő Temesi Bánság kamarai földterülete 1781-ben egy árverésen került értékesítésre. Az Écska földterületet egy örmény kereskedő, Lázár Lukács vette meg, és már a következő évben beköltöztek a birtokra. Érkezésével megkezdődik a földbirtok feudális korszaka, melynek következménye a lakosság nagy vándorlása volt. Megkezdődik a különböző nemzetiségek és felekezetek betelepítése, melynek egyenes következménye a mai soknemzetiségű Bánság kialakulása.

Lázár Lukács birtokalapító legidősebb fia – János – 1793-ban, szülei halálával a végrendeletük alapján megörökli a birtok legnagyobb részét.

Lázár János (1757. Újvidék–1809. 06. 17. Elemér) igen sokoldalú földesúr volt. Nagyon szerette a lovakat, tehetséges zenész volt, verseket írt, jó vívó hírében állt. Mint költő, író vendégeskedett Mária Teréziánál is 1776-ban, amely alkalommal a császárnő felajánlotta neki, hogy maradjon Bécsben, de ő ezt elutasította. Mint ügyes vívó minden évben tőr- és kardforgató versenyt rendezett az écskai kastély parkjában. A hölgyek ez idő alatt újlövő versenyen vettek részt. Megalapította és felépítette az első római katolikus plébániát (1793) és templomot Écskán (1794). Ő alapította meg az első fajtiszta lovakat tartó istállót (1792) Écskán, melyek közül néhány egyed egész Európában ismertté vált. Létrehozta az első sörfőzdet a faluban, melynek megnyitására 1803 decemberében került sor. Nemesi címet kapott a törökökkel folytatott sikeres háborúskodása jutalmául. Nem nősült meg, és nem voltak gyerekei. A becskerei helyőrség

* Szerbből fordította Letenyei Bea

egyik külföldi hadnagyával folytatott párbajban halt meg Eleméren.

Lázár János birtokvezetésének első éveit nagyon kedvezőtlen természeti feltételek jellemezték. Néhány éven keresztül a Temesi Bánságban szárazság uralkodott. Egy csepp eső sem esett 1793 novemberétől kezdve, a tél pedig havazás nélkül telt el. A januári szárazfagy, a száraz tavasz és a forró nyár 1794-ben tönkretette úgy a kastélykörül, mint a távoli földek termését. Eltűnt a vízkészlet, a kutak kiszáradtak. Gyengén termett a búza, a kukorica meg annyira gyenge volt, hogy még a kukoricacsövek sem hajtottak ki. Széna és marha eddel alig volt. A legelőn a marhák étlen-szomjan haldokoltak. Mindenhol hiány és drágaság uralkodott. A következő, vagyis az 1795. év semmivel sem volt jobb, mint az előző. A szárazság folytatódott, a vetőmagok elpusztultak, éhség fenyegetett, így a bécsi kormány búzát küldött segítségképpen, melyet szétosztottak az emberek között. Nagy volt a nyomorúság.

A sok balszerencse mellett a birtok mégis fejlődött. A legnagyobb érdem emiatt az écskai kikötőnek járt. Mint a Bega folyó legforgalmasabb helye, a környező falvak-

ból sok munkást vonzott az áru rakodásához és elszállításához. A kikötő éves forgalma ezekben az években 200 000 és 300 000 köbméter gabona volt, melyet végeláthatatlan sorokban hordtak a kocsik a környező falvakból: Udvarból, Csentából (Centa), Perlaszból, Tamáslakából (Tomaševac), Botošból (Botoš), Orlódból, Becskerekből és Aradácból. A falu az aratás ideje alatt és az őszi termés begyűjtésének időszakában úgy zsongott, mint egy méhkas. Az átutazók, az ácsorgó munkások, az evezők és az igásállatok lármája, nyüzsgése és zúgása csak késő este csendesedett el. A kikötő mindenkinek hasznot hozott. A tulajdonosoknak és a munkásoknak egyaránt. Écskából az árut az egész császárság területére elszállították. A folyami szállításhoz a földesúr speciális teherhajókat készíttetett, úgynevezett fa szállítókat, melyeket kezdetben vontató munkások húztak, úgynevezett „burlacok”, majd később erre a célra lovakat használtak. Az écskai nagybirtok Dél-Magyarország legmodernebb birtokává nőtte ki magát. Rendszeresen minden évben versenyeket és bálakat rendeztek, melyeken Torontál vármegye és a császárság magas beosztású meghívottai is részt vettek. A birtok idáig terjeszkedett. Időközben két új falut is alapítottak: Lukácsfalvát (Lukino Selo) és Lázárföldet (Lazarfeld, Lazarevo). Sajnos a birtok tulajdonosának sorsa tragikus volt. Még egy érdekes történetet írt a Lázár család történelmébe.

1809 tavaszán esőre vált az idő és a nyár kezdetével sem változott a helyzet. A falu legjelentősebb eseménye ebben az évben nem Écskán, hanem Eleméren zajlott. Pavlov Borisz, „Az écskai uradalom története” című mű szerzőjének leírása alapján az esemény a következőképpen játszódott le: „A Lázár és Kiss család baráti köre Lázár Lukács és Kiss Izsák halála után sem oszlott

szét. A sűrű látogatások és tapasztalatcsere mellett a családok tagjai részt vettek az ünnepélyes bálakon, Eleméren és Écskán egyaránt... Lázár János tragikus sorsa éppen az egyik ilyen ünnepélyhez fűződik, az „Erdei bálhoz” 1809. június 17-én, Eleméren. A tragédiát egy kétnapos lovagló verseny előzte meg a becskerei katonai helyőrség tagjai között. A versenyen egy fiatal hadnagy nyert, akinek a neve ismeretlen maradt. Harmadnap a báli ünnepségen a győztesnek járt az a hagyományos megtiszteltetés, hogy az első tánchoz a jelenlévő lányok közül válasszon magának partnert. A huszáregyenruhás fiatal hadnagy elindult az egyik vendég felé, aki az izgalomtól teljesen elpirult. A Torontál megye hivatalnokának, egyébként a Lázár család jó barátjának egyetlen leánya volt az. A temesvári vőlegényével érkezett a bálba. A következő esemény sokkolta a résztvevőket. A fiatal hadnagy váratlanul meghátrált, visszahúzta kinyújtott kezét, megfordult és egy másik lány felé indult. Következett a hölgyválasz és egy szempillantás alatt az első pár már a terem közepén keringett. Taps helyett síri csend uralkodott a teremben. Minden szem a vőlegényre szegeződött, aki zavartan és tanácstalanul állt. Az okozott sérelem már abban az időben is nyilvánvaló volt. A bizonytalansággal és találgatásokkal teli feszült hangulatban hirtelen a terem közepén megjelent Lázár János alakja. Látván, hogy a megsértett lány vőlegénye nem reagált a kialakult helyzetre, Lázár odament a hadnagyhoz és ledobta elé a kesztyűjét párbajra való kihívása jeléül. Az elfogadta a kihívást, és 1809. június 17-én korán reggel egy ismeretlen helyen, Eleméren megtartották a párbajt. A párbajról nem maradt részletes leírás, csak elmesélésből tudjuk, hogy Lázár már a hordágyon meghalt. Létezik egy olyan legenda, mely szerint a halálos sebet akkor kapta, amikor a helyszínen

megjelent a lány, aki miatt a párbajra sor került. Éles sikoltására, mely mindkettőjüket a harc befejezésére utasította, János állítólag odafordította a fejét, és abban a pillanatban esett össze a mellkasát ért halálos szúrástól. Így váratlanul, 52 éves korában, utód nélkül halt meg az écskai földesúr...”

János halálával az écskai birtok elvesztette tulajdonosát, de a fejlődés jövőképét nem. Erről az új földbirtokos, az alapító Lázár Lukács második fia, Ágoston gondoskodott.

Folytatjuk

Bálintné Kovács Júlia

Örmény szertartású és örmény gyökerű római katolikus papok Erdélyben (14. rész.)

56. Görög Joachim megérdemli, hogy ezúttal csak órára írjak, tallózva a fellelhető források között.

Örmény szertartású. Született Szamosújváron, 1862. február 23. A gimnáziumot Szamosújvárott, Kolozsvárott és Gyulafehérvárott, teológiai tanulmányait Gyulafehérvárott végezte. Pappá szentelve 1885. okt. 11. Szolgálati helye: 1900 (1886?): Gyergyószentmiklóson plébános és tanár. 1916. dec. 30-án részt vesz IV. Károly megkoronázási szertartásán. 1918: tiszteletbeli kanonok. 1922: az örmény szertartás püspöki biztosa. A gyergyói Magyar Párt vezetője. 1926: szenátor, éveken át tagja volt a román képviselőháznak. Meghalt 1928. febr. 8. Munkája: *A Csík-Gyergyó és a székely nevek eredete*. Gyergyószentmiklós 1914.

A *Magyar Katolikus Lexikonban* ezt olvashatjuk: „*Görög Joachim* (Szamosújvár, Belső-Szolnok vármegye, 1862. febr. 23. – Gyergyószentmiklós, 1928. febr. 6.): esperes. – A gimnáziumot Szamosújvárt, Kolozsvárt és Gyulafehérvárott, a teológiát ugyanott, a magyar-latin szakot Kolozsvárt végezte. 1885. X. 11.: Bécsben pappá szentelik. 1886: plébános Gyergyószentmiklóson,

1892: egyben tanár a r. k. leány polgári iskolában. 1893: esperes. 1898–1903: a polgári fiúiskola tanára. 1904: helyreállította az örmény templomot, 1908: a r. k. leánynevelő intézet igazgatója, 1917: címzetes kanonok. 1918: szentszéki tanácsos. Az elcsatolás után a gyergyói Magyar Párt vezetője volt, 1922: az erdélyi örmény szertartás papi biztosa, 1926: szenátor, éveken át tagja volt a rom. képviselőháznak. – *Főműve: A Csík-Gyergyó és a székely nevek eredete*. Gyergyószentmiklós, 1914. K. D.”

Görög Joachimot „Erdély Prohászakájának” nevezték, szívhez szóló beszédei miatt. Tanárként hívta magára a közvélemény figyelmét. Gyergyószentmiklóson tanított a Fogarassy-leánynevelő és fiú polgári intézetben, 1900-tól a főgimnáziumban, 1908-ban zárdai igazgató, 1910-től a latin plébániát is adminisztrálta. Munkájának elismerésül Majláth püspök 1918-ban kanonoki kitiüntetésben részesítette. A 20-as évek után politikai vonalon is tevékenykedett. A Magyar Párt képviselőjeként 1923-ban szenátor lett a román parlamentben. A Domus História szerint: „nemcsak a hitközségnek volt féltve őrzött büszkesége, az örmények

kimagasló alakja, hanem erőssége és oszlop volt az egész magyar társadalomnak is.”

1898-ban hozta létre Görög Joachim örmény katolikus lelkész-tanár az Úri Kört, amelynek célja az irodalom népszerűsítése volt, 1904-től pedig az Iparos Kör folytatta a megkezdett nemes munkát.

Nemcsak az irodalmat, hanem a turizmust is népszerűsítette, annak is híve, szervezője volt.

„Az Erdélyi Kárpát Egyesület Gyergyói Osztálya 1897. augusztus 19-én alakult meg, amit az Erdély honismereti és turisztikai lap is közölt. A helyszín Borszék akkori kaszinójának nagyterme volt, ahol a szervező Kuncz Kornél bejelentette, hogy Gyergyóban és környékén sikerült 70 tagot toboroznia, így megalakulhat az EKE-szervezet Gyergyó környéki osztálya.

Az alakuló ülésen Lázár Menyhértet választották elnökül, ügyvezető alelnök Görög Joachim, míg titkár Kuncz Kornél lett.

Az elődök célkitűzései között a festői szépségű Gyilkos-tó és Borszék népszerűsítése, valamint a téli és a nyári turistamozgalom fellendítése szerepelt.

Ebben az időben jelent meg – Görög Joachim kezdeményezésére – egy kiadvány, mely a Gyilkos-tót és környékét mutatja be.”

2010-ben az Erdélyi Kárpát Egyesület vándortáborát a gyergyóiak szervezték, egyik ajánlatuk: 6. túra: *Görög Joachim-túra* (Czofronka-túra) 2010. Vándortábor programja:

„*Görög Joachim*, Gyergyószentmiklóson élt, kiváló szónok és az örménység buzgó szervezője volt.”

Az örménység szervezője maradt mind a mai napig, és ennek igazolására Madaras Szilárd szövegét idézem:

„Miért fontos ma 2007-ben az örmény kultúráról és az erdélyi örménységről be-

szélni? Egyrészt azért, mert egy egyedülálló kulturális örökséget hagytak ránk, másrészt mert egy érték-teremtő, hagyományaihoz és vallásához hűen ragaszkodó népcsoport a mai napig. És ma, amikor Gyergyószentmiklós 100 éves évfordulóját ünnepli, fontos beszélnünk erről a teremtő értékről, és fontos beszélnünk a közösségről. Az erdélyi örménység fennmaradását, a vándorlás, és a betelepülés időszakától két alappillér tette lehetővé: a hitéhez való feltétlen ragaszkodása, és a nyelvéhez, kultúrájához való ragaszkodása. Nem véletlen, hogy nagy költőnk, Reményik Sándor néhány száz évvel az örménység Erdélybe való betelepülése után, ezen két alappillérben látja a kisebbségi megmaradás zálogát: „ne hagyjátok a templomot, a templomot, s az iskolát”. Az örménység nyelvét másfél száz évvel ezelőtt elveszítve, csak egyházi szertartásaiban őrzi azt, így teljes mértékben a magyar kultúra, és a Kárpát-medencei magyarság része lett, egy értékes színtöltve, ennek a sok színű és befogadó magyarságnak, amelynek örökségét saját örökségével gazdagítja. Az Első Gyergyói Örmény Napok kulturális rendezvényt, örmény származású, illetve az örmény kultúra fennmaradásáért tenni akaró fiatalok szervezték: Buslig Barna, Fehér Csongor, Madaras Szilárd, Selyem András. A hagyomány teremtő szándékot jelzi az „Első” szám, mert elhatároztunk, hogy minden évben megszervezzük az örmény kulturális napokat. Nevünket az egyik legnagyobb gyergyószentmiklósi örmény-magyar egyházi személy után Görög Joachim Társaságnak választottuk. Arról a Görög Joachimról, akiről utóda, Vákár József plébános így ír:

„Ritka szép emberi tulajdonokkal és lelki kiválóságokkal megáldott nagy alakja volt az örménységnek, épp úgy, mint az összmagyarságnak.

Éles értelem, széles körű tudás, találó leleményesség, bölcs tapintat, okos körültekintés, mindenkin segíteni kész jó szív, imponáló energia, határtalan munkabírás, előkelő fellépés, nemes modor, gyöngéd lelkiismeret, buzgó papi lelkiület és állandóan csillogó kedély jellemezte őt.”

Csak köszönni tudjuk, a Pro Art Galériának, hogy helyet adott a rendezvénynek és bizott bennünk. Az adatgyűjtés során nagy segítséget nyújtottak: ft. Baróti László Sándor plébános úr, az örmény egyháztanács, Lázár Mária, illetve Lázár Alfréd és Lázár János urak, valamint Csergő Tibor múzeumigazgató úr.

Végül még két idézet: a Gyergyó-szentmiklóst bemutató honlapról „Az örmény-katolikus plébánia épülete (Örménytemplom u. 4). A 19. században épült. Hargita megye műemlékeinek hivatalos jegyzékében (1992) műemlék épületként szerepel. Görög Joachim pap idejében (1908) az alábbi jelszó volt a portára vésvé: „Sautis causa nemini clausa” (A lelki üdv e háza senki előtt sincs zárva)

Városunk kiemelkedő személyiségei: Görög Joachim Örmény katolikus püspöki biztos, tanár, parlamenti képviselő, majd szenátor. Tevékenysége idején (1886–

1928) a gyergyószentmiklósi örmény hitközség virágkorát élte. 1896-tól szentszéki tanácsos, 1908-tól a Zárda igazgatója, melyet leányinternátussal bővít. 1918-tól kanonok, 1922-ben a Magyar Párt képviselővé, majd egy évre rá szenátorra választotta. Szintén 1922-től az örménység püspöki biztosa, de erőssége az egész magyar társadalomnak. 1899-ben feljavította és orgonával látta el a templomot.”

A Fogarassy Mihály alapította gyergyó-szentmiklósi Lánynevelő iskola történetét leíró tanulmányból „A fejlődésiünk következő állomása a nagynevű örmény-katolikus plébános, püspöki helynök, de egyben iskolánk igazgatója és tanára, Görög Joachim nevéhez kötődik. A szigorú román közigazgatási ellenőrzés mellett is sikerült budapesti támogatást bevonnia az iskola kibővítéséhez, így 1928-ban elkezdődtek a munkálatok, amelyeket Petres Kálmán igazgató fejezett be egy évvel később. Ekkor az iskola egy új szárnyal bővíül, kiépültek az emeleti osztályok, a tetőtér egy részének beépítésével diákszobák, fürdők és más helyiségek lettek kialakítva. A munkálatok második évében (1929) Róma fedezte a munkálatok költségét.”

Folytatjuk

Helyreigazítás

A januári füzetek 23. oldalán tévesen írtuk: A magyar ugartól az óceánig... cikk szerzőjét. Elnézést kérünk. – *A szerkesztőség*

„...Bár figyelemmel kísértem az eseményt, de Ady Endre költőóriás emlékére rendezett ünnepi istentiszteleten, megemlékezésen 2010. november 20-án sajnos nem tudtam részt venni, és így sajnálatos módon a cikket nem én írtam. Büszkék lehetünk valamennyien Ady Endrére, költészetére, gyönyörű verseire, és igazán példaértékű, hazafias cselekedet Ady Endre emlékének az ápolása. Nemes, megtisztelő cselekedet Ft. Tőkés László püspök úr EP alelnök részéről, valamint a Királyhágómelléki Egyházkerület és a Partiumi Magyar Művelődés Céh részéről Ady Endre emlékének ápolása.

Amit tehettem, barátaimat, ismerőseimet is tájékoztattam erről a jelentős eseményről. *Prekrit Judit (Székesfehérvár)*”

Örmény kérdés

Alig pár nappal azután, hogy Tőkés László európai képviselő hivatalos formában is átvette az EP-alelnökséget **Jerzy Buzek** elnökkel való találkozásán, az európai bővítéssel kapcsolatos külpolitikai feladatkörének megfelelően, kedden, július 13-án az Európai Parlament nevében magas rangú örmény küldöttséget fogadott és velük folytatott tárgyalást Brüsszelben. A **Hovik Abrahamyan** házelnök vezette delegációban – többek között – **Armen Rustamyan**, az örmény parlament külügyi bizottságá-

nak elnöke, **Vahan Ed. Hovhannesian**, az ellenzéki Örmény Forradalmi Szövetség parlamenti frakciójának vezetője és **Arman Kirakosyan** külügyminiszter-helyettes is helyet foglaltak.

Köszöntő szavaiban **Tőkés László EP alelnök** Jerzy Buzek elnöki üdvözlését adta át és utalt arra, hogy Romániában is erős erdélyi és romániai örmény közösség él és ők legalább annyira jó magyarok és románok, mint amilyen jó örmények. *(Világhálóról: 2010. július 13. kedd, 14:11)*



Felszólalás az örmény népirtás 95. évfordulóján

Véleményem szerint az Európai Parlament nem hagyhatja szó nélkül a törökországi **örmény genocídium** 95. évfordulóját. 1987. június 18-i határozata iránti következetességgel meg kell emlékeznie az 1,5–2,5 milliónyi ártatlan polgár életét követelő egykori mézárásokról, és – azonos mércével mérve – a **holokauszthoz** és a **kommunista népirtásokhoz** hasonlóan, fenntartás nélkül el kell ítélnie az 1915-ben, az Oszmán Birodalom által elkövetett, az örmény kisebbség, illetve keresztény közösség kiirtását célzó emberiségellenes – tömeges – bünteteket.

Mind ez ideig összesen 22 független állam ismerte el az örményellenes

holokauszt történelmi tényét. Fajdalmas, hogy **Morten Messerschmidt** EP-képviselő erre irányuló, ide írásbeli nyilatkozata (16/2010. sz.) végül is nem nyerte el a szükséges képviselői támogatást.

Ezúton indítványozom, hogy **Jerzy Buzek** elnök úr kezdeményezze az örmény népirtás EU-tagországok általi egyöntetű elismerését (1), valamint a cselekmény tagadásának büntethetőségét (2), továbbá az ügynek a **Törökországgal** folytatott csatlakozási tárgyalások napirendjére való kötelező felvételét (3).

Strasbourg, 2010. november 22.

Tőkés László, EP-képviselő (Sajtóiroda)

Bálintné Kovács Júlia

Örmény népirtás: Amerika döntött, Ankara visszahívta követét Apróságok, töredékek a világhálóról

2010.03.05. 16:20 MNO – Udvardy Zoltán **Törökország visszahívta washingtoni nagykövetét azután, hogy az Egyesült Államok képviselőházának külügyi bizottsága határozatot hozott az örmények ellen a török állam által elkövetett, 1915-ös népirtásról, elfogadva, hogy genocídium történt. A nem kötelező jelleű határozat arra kötelezné az Obama-adminisztrációt, hogy népirtásként határozzon a történetekre.**

Az Egyesült Államok számára Törökország kulcsfontosságú állam: katonákat küldött Afganisztánba, megnyitotta repülőtereit az iraki hadműveletekben részt vevő amerikai gépek előtt, és ami még ennél is fontosabb: a Biztonsági Tanácsban jelenleg Törökország elnököl, emiatt pedig meghúsolhat az Irán elleni újabb szankciók bevezetésére. (Hír TV)

Öt évtizede követem az örmény genocídium történetét: a törökök túltettek minden hitleri fantázián, Sztálin vehette tőlük át a módszert. A Musza Dagh negyven napja sorsdöntő volt az életemben és a törököknek soha nem bocsátom meg a faji-vallási népirtást. Nem egyszer kíséreltem meg, törökkel beszélni erről: Grauer Wolf-fá változott valamennyi: részben tagadta a vád okának valódiságát, részben, ellentmondásba keveredve az örménységben kereste valamennyi! Ugyanígy tesznek a török politikai körök, s azt immáron majd száz éve: hivatalos politikájuk a tagadás. Amikor örmény gerillák által török nagykövetek ellen merénylet történik, teleordítják a világot, túlordítva a tényeket.

A német nagykövet volt az első, aki nyomban beszámolt a rettenetről Európának, megtorlás persze még diplomáciai úton sem történt. Hogy ma Amerika – félretéve érdekeit – lépett a helyes úton, csak dicsérni tudom, az meg jellemző, hogy Hillary aggályoskodva óvakodott. Hiszen „csak” az első keresztény nép veszett oda, HETEN érkeztek a Földközi-tenger partjára az iszonyú marsban. Másfél millióból!

Nagyon köszönöm Neked ezt a megemlékezést, mert a sors különös kegy-szeriája folytán fantasztikus olvasnivalóra akadtam. Ha nem látom Nálad az örményekről szóló megemlékezést – talán nem jut eszembe elindulni a keresgélésben.

Megosztom veletek – biztosan többeket is érdekel:

http://www.sulinet.hu/oroksegtar/data/magyarorszag_i_kisebbsgek/Ormenymagyarok_akik/index.htm
<http://data.hu/url/jakabffy.jpg>

Az **Issekutz-család** László nevű zoológus-preparátora, 56-os disszidens. Édesapám igen jó, igaz barátja volt, Isten nyugosztalja. **Korbuly Péter**, rádióbemondó pedig nekem volt jó barátom a Könyves Kálmán gimnáziumban: egy nagyszerű ember. Utóbbiról nem, de előbbiről tudtam, hogy örmény származású, egyik közeli rokona, Dr. Issekutz Sarolta az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület elnökhasszonya. A Családmesékben mutatta be a teljes családot a Hír TV. 48-ban nem-

csak a vértüket áldozták a magyar szabadságért, de ők adták a pénzügyi háttérrel hozzá, a magyarörmény pénzházakon és nemzetközi kapcsolatokon keresztül jutottunk fegyverekhez és hadászati felszerelésekhez, mert teljes pénzügyi és politikai blokádnak voltunk.

Aki a Musza Dagh-ot olvasta, rendkívüli embereket ismerhet meg az örményekben, ládd-e, Péter, milyen áldozatosak irántunk. Nagy véleményemmel vagyok róluk.

A magyarörményekről én is, a szovjetizált örményekkel másként állok, de ez semmivel sem kisebbíti, amit a törökök tettek velük. Amit nagyon érdekesnek találok, a nemzetközi baloldal, többek között Soros is, áll e mögött a képviselőházi döntés mögött... Erre varjatok gombot, hát nem örület?

Nagyon sok ismerős név van benne: Hollósy festő is volt ilyen (Simon), és Kornélia színésznő. Jakabffy és Issekutz nagyon nagy és jó nevű család még ma is. Talán még a Déli-sarkon is van néhány közülük: Kabdebo (Lóránt) akadémikus, Kövér (László? Fidesz?). Itt úgy írják Pátrubán, felmenője Patrubby Miklósnak, aztán Rátz (Sándor), Szentpétery: „... hiába inté őt Szentpétery Kari vigyázz, kedved követendi gyász...” – mármint a Pető-

fi által megénekelte tintásüveges Megyerit inté... Már hogy a Markovitsot ne is említsem, akinek az ég egy világon semmi köze sem volt ahhoz a bizonyos Rodionhoz. Szóval nekem nagyon érdekes volt, hogy a dicső magyar elődökben a bátorsághoz örmény vér kell.

Pongrátzék is idetartoznak...

Egyébként tényleg, Pongrátzék is idetartoznak.

Az amerikai bürokrácia tán a törvényességet és a demokráciát védi, de hogy még a miénken is túltegyen! Igazad van, Ólevendula, hogy a törökök korán reagáltak, de dölyfösségük nem ismer határt, s az örményirtás az Achilles-ük, ebben nem ismernek tréfát. Az meg csak érdekeljen, ahogyan Soros György manipulálja az eurót a dollárhoz képest, meg a görögországi eseményeket: mi lehetünk a következő tagország, ha nem is az euró-zónában. Szédületes információkhoz juttattatok örmény-ügyben: micsoda nevek, családok, hőstettek...! Mondom, Franz Werfelnek örök hálával tartozom, hogy bepillantást engedett történelmük legnagyobb mártírúrájába, minek által életfogytiglan szívembe fogadtam őket. A regény főhőseinek nevét ma is tudom, álmomból fölébresztve.

Köszönjük...

Előző számunkban „Örmény betlehem a Hegyvidéken” címmel tájékoztatást közöltünk a Hegyvidéki Önkormányzat „Advent a Hegyvidéken” rendezvénysorozat keretében építhető és a kerület különböző helyszínein elhelyezhető betlehemekről.

Örömmel értesítjük minden kedves Olvasónkat, hogy az összesen kiállított 34 betlehem között a *Szentpéteri József Ötvös Iparművészeti Stúdió Egyesülete* és a *XII. kerületi Örmény Kisebbségi Önkormányzat* összefogásából alakult csapat „*Örmény betlehem*” című alkotása élénk érdeklődést váltott ki és nagy tetszést aratott. A szavazatok összeszámlálása alapján a második legtöbb szavazatot mi kaptuk. Köszönet érte mindenkinek, aki vette magának a fáradságot és ránk szavazott!

A kerület polgármesterétől, *Pokorni Zoltántól* emléklapot is kaptunk.

Borosnyay Klára

Elda Grin

Sikoly

Az október délutáni napfény sáfránysárgára festette az eget, az Ararát felől érkezett felhők ibolyaszínbe öltöztek, a tornácokra, kerítésekre felkapaszkodott szulákok¹, melyek nemrég még zöldek voltak, most pedig tűzvörösek, oly lángolón ragyogtak, hogy lehetetlen volt nem csodálattal ámuldozni felettük.

A hrazdani szurdok krómvöröse, baracksárgája és smaragdzöldje bekeveredett a sáfrányos-lilába, és az asszony, a beépített erkélyről kinézve, könnyedén meghajlítva fáradt hátát, belemerült a meleg, sokszínű levegőbe, arra törekedett, hogy semmire se gondoljon, se a főni feltett burgonyára, se a megkelt tésztára, se a beáztatott ágyneműre, se a befejezetlen előadásra.

Szeretett volna hosszasan álldogálni az ablakban, nyugodtan belélegezni a levegőt, mintha semmi sietnivaló nem lenne ebben a világban. A pihenésnek ez a három-négy perce elfeledtette vele örökös gondjait, megnyugtatta... Fülét azonban telefoncsörgés ütötte meg. Kelletlenül szakadt el az ablakpárkánytól, haladt keresztül a konyhán, gépiesen zárta el a gázt – mikor a telefonhoz ért, egyik unokája már nyújtotta felé a kagylót, melyet a többi unoka megpróbált elorozni tőle.

– Ütődött-e, vagy mi, mind azt kiabálja: „Szátik? Ha nem ő, akkor hívják Szátikot!” – zsémbelt az unoka.

Az asszony megértette: ő a telefonáló. Rögtön megértette, abban a pillanatban. Valami kigyúlt benne, perzselte a szívét.

Hevesen ragadta el a kagylót. Az ismerős férfihang, hangosan kiabálva, furcsa, monoton ismétlődésekkel, akár egy robot, ezt hajtogatta:

– Szátik? Szátikot hívják! Szátik, hallasz?

– Én vagyok Szátik, hallak – kiáltotta az asszony. Még hangosabban kiabált, mint a férfi.

De az csak hajtogatta a magáét, mintha csak úgy találomra hajjgálna a levegőbe a szavakat.

– Szátikot hívják ide, Szátikot!

– Hallak, hallgatlak!

Talán valami átjuthatott, a férfi most azt kiabálta:

– Szátik, tudd, hogy én mindig téged szerettelek.

– Én is... én is szerettelek.

Az unokák, akik eddig érdeklődve vették körül az asszonyt, most nevetésben törtek ki.

– Én is szerettelek, mindig... – ismételte meg az asszony, olyanképpen, mintha nem is a régmúlt lett volna az este, amikor sűrűn havazott, ő meg ott álldogált az utcai lámpa fénycsokrában, a szállingózó hópelyhek meglepedtek kiengedett haján, hulltak, egyre hulltak a földre, és férfi pedig nem jött el, nem volt ott; és az élet mintha kialudt volna benne akkortól, s úgy is maradt, holott később az Isten, megkegyelmezve lelkének, férjet is adott neki, otthont, gyerekeket, unokákat...

– Szátik, hallasz engem?

¹ szulák: kuszónövény, folyondár

HŰ PÁSZTOROK

Tökés Lászlónak

Ezen a forgó földgolyón
élni többet nem tudunk,
nagyobb szerencsénk nem lehet,
minthogy egy éjjel megnyílik
ott fönt a csillagmennyezet,
s látjuk-halljuk, hű pásztorok,
az angyali seregeket.
Szavukra nyomban indulunk
fölkeresni a nincstelen,
be nem fogadott gyermeket,
s igaz szívvel hitet teszünk,
hogy Megváltónk megszületett.

Mezey Katalin

– ...hallak... – az asszony, fülével vállához szorítva a kagylót, két kezével próbálta nyugalomra inteni az unokákat, ő meg tovább kiabált: – Te hallasz?

– Én csak azt szeretném, hogy tudd...

– Tudom, tudom! – sikította az asszony annak a serdülő lánynak a hangjával, aki egykor a férfit várta, de az mégsem jött el, és a hó csak hullt és hullt, szikrázott az egyre fehéredő járdán, aztán minden egyre színtelenedett, már csak pisláskolt, miként az élet őbenne, ő pedig lemondott a boldogságról, mely túl szép volt ahhoz, hogy beteljesedhessen.

– Mi ugyanazon a napon fogunk meghalni, együtt! – ordította a férfi. – Én száz évig fogok élni, te százegyig, ahogy elhatároztuk. Emlékszel?

– Emlékszem, emlékszem. Te csak ábrándozva tudsz élni...

– Tessék? Mit mondtál? Szátik, tudtad, hogy én csak téged szeretlek.

A leélt élet gubancos gombolyaga szétfeszlett, s mint az erdei dió, ott maradt az alatt a hótakaró alatt, ahol ő állt egykor, a villanyoszlop alatt, és az élet kihunyni készült benne, habár később férje lett, gyerekei, unokái... és ő csak néha gondolt arra: „Gyere, nézd meg, milyen szép családom van.”

– Szátik, én végre megnyugodtam! – ordította a férfi.

– Hallod? Én még most is téged szeretlek! – szakadt fel az asszonyból a sikoly. És vele sikoltottak, nevettek, ugrándoztak az unokák.

Senki sem volt tanúja annak, hogy a szél miként csapkodja az ablakokat, hogy az ibolyaszínű felhőkből hogyan zúdult hirtelen őszi záporosó, végigtáncolva a tetőn, a kertben, a fák lombjait csókolgatva, meg a testes szulákokat, a fehér ablakpárkányt, de még a fedett erkély padlóját is. Senki sem hallotta a szél robaját, az eső csilingelő csókjait; az asszony kétségbeesetten sikoltozott a telefonkagylóba, hogy az a süket öregember végre hallja meg őt, az unokák meg izgatottan ugrándoztak, s közben dülöngéltek a nevetéstől.

– A nagy szerelmes? Kit szeret? Hallottátok? Azt mondta, szeretlek, hahaha!

Fordította Dájbukát Borbély László

TÖKÉS LÁSZLÓ
az Európai Parlament alelnöke



Dr. Jozsef Szabolcs
elválasztmány - Budapestre,
"gyökerecs" szolgálatba irányuló szociális
elisméréssel - áldott népszerűségi
jókedvvel és szorgalommal, szeretettel:
Tökés László
2010 karácsonyán

Balogh Jenő

Végre az országos testület is az erdélyi örmények irányítása alatt!

Mint sokan tudják, ősszel az önkormányzati választásokkal együtt tartották a helyi kisebbségi önkormányzati választásokat is. Ekkor alakultak meg a helyi kisebbségi önkormányzatok a városokban, falvakban és a fővárosi kerületekben.

A korábbi gyakorlatnak megfelelően később, azaz ez év január 9-én zajlottak le a területi és az országos választások, amelyen már csak a mandátumot szerzett képviselők szavaztak. A választás kimenete lényegében már eldőlt, hiszen a jelölőszervezetek képviselőinek száma adott volt, így csodák nem történhettek, csodát tehát nem is vártunk.

Mint korábbi beszámolóinkban összefoglaltuk, az örményeknél 6 jelölőszervezet indított jelölteket. Alább szerepel a befutott képviselők száma jelölőszervezetenként, a szerzett mandátumok feltüntetésével.

Országos összesítés

EÖGYKE	44
MÖSE	32
KILIKIA	32
ARMENIA	24
ÖKBEE	20
MÖKE	4
DMÖKE	0

Összesen 156 képviselővel 39 önkormányzat alakult, ebből Budapesten 20 kerületében 80 képviselővel.

Arról már beszéltünk, hogy a települési kisebbségi önkormányzatok „tiszták”

lettek, azaz jelölőszervezet szerint homogének. Ennek oka részben az, hogy egy-egy településen (kerületben) egy-egy jelölőszervezetnek hagyományai és szavazóbázisa van, de szerepet kapott az a jelenség, hogy a szavazópolgárokat a jelölőszervezetek „kézbentartották”.

Az országos és területi (örményeknél csak budapesti) választásoknál a kislítés választás szabályai szerint áll össze a választott testület. Azon jelölőszervezetek, amelyek kellő számú mandátumhoz jutottak a helyi választásokon, listát állíthattak és a képviselők e listákra szavaztak. Az egyes listákból – a listára kapott szavazatok alapján – egy elég bonyolult algoritmus szerint áll össze a befutott képviselők listája.

Ezen algoritmusnak köszönhetjük, hogy bár az EÖGYKE a képviselői mandátumoknak csak 28 %-át birtokolja, a 21 fős országos testületből 7 képviselővel (33%) rendelkezik. Az országos testület összetétele a következőképpen alakult:

EÖGYKE	7
MÖSE	5
KILIKIA	4
ARMENIA	3
ÖKBEE	2
MÖKE	0
DMÖKE	0

A Fővárosi választásnál a helyzet még érdekesebb lett.

Az EÖGYKE 44 mandátummal (55%) 5 fővárosi képviselői helyhez jutott, ami a 7 fős testület 71%-a.

A Fővárosi Örmény Önkormányzat testületi összetétele így alakult:

EÖGYKE	5
MÖSE	1
ÖKBEE	1
ARMENIA	0

Lapzártakor érkezett:

2011. január 21-én megalakult a Fővárosi Örmény Önkormányzat:

Elnök: dr. Issekutz Sarolta, EÖGYKE
Elnökhelyettes: Heim Pál, EÖGYKE
Pénzügyi Bizottság elnöke:

dr. Kelemenné Csikszentgyörgyi-Ficzus Margit, EÖGYKE
Kátainé Szilvay Ingrid tag, EÖGYKE
Szücs Enikő tag, EÖGYKE

2011. január 26-án megalakult az Országos Örmény Önkormányzat:
Elnök: Füleki Balázs, EÖGYKE
Alelnök: dr. Serkisian Szeván Simon, KILIKIA

Pénzügyi Bizottság elnöke:
Zakariás Antal Dirán, EÖGYKE
Pénzügyi Bizottság tagjai:
Avanesian Alexan Artin, ARMENIA
Gogescu László László Mihály, ÖKBEE

Minden megválasztott képviselőnek jó munkát kívánunk az elkövetkező 4 évre!

Országos választáson bejutott képviselők

Képviselő	Listát állító szervezet(ek)
Akopjan Nikogosz	MÖSE
Avanesian Alexan Artin	ARMÉNIA
Balabian Hartioun Mihran	MÖSE
Bezjian Antranik Lutfi	MÖSE
Bodrogi-Ivány Krisztián	ÖKBEE
Dr. Dzsotján Gagik	MÖSE
Füleki Balázs József	ERDÉLYI ÖRMÉNY GYÖKEREK K.E.
Gogescu László Mihály	ÖKBEE
Horváthné Menyhárt Jolán	KILIKIA
Malhazjan Vahan	ARMÉNIA
Mészárosné Sánta Tímea	KILIKIA
Paczér Balázs	KILIKIA
Dr. Peltekian Aram Ibrahim	ARMÉNIA
Dr. Serkisian Szeván Simon	KILIKIA
Szárkiszján Ádám Papikovics	MÖSE
Szenttamássy Katalin	ERDÉLYI ÖRMÉNY GYÖKEREK K.E.
Szongoth Gábor Gyula	ERDÉLYI ÖRMÉNY GYÖKEREK K.E.
Várady Mária	ERDÉLYI ÖRMÉNY GYÖKEREK K.E.
Wertán Zsoltné	ERDÉLYI ÖRMÉNY GYÖKEREK K.E.
Zakariás Antal Dirán	ERDÉLYI ÖRMÉNY GYÖKEREK K.E.
Zárugné Tancsin Katalin	ERDÉLYI ÖRMÉNY GYÖKEREK K.E.

Budapesti területi választásokon bejutott képviselők

Képviselő	Listát állító szervezet(ek)
Gogescu László Mihály	ÖKBEE
Heim Pál László	ERDÉLYI ÖRMÉNY GYÖKEREK K.E.
Dr. Issekutz Sarolta	ERDÉLYI ÖRMÉNY GYÖKEREK K.E.
Dr. Kelemenné Csikszentgyörgyi-Ficzus Margit	ERDÉLYI ÖRMÉNY GYÖKEREK K.E.
Kátainé Szilvay Ingrid	ERDÉLYI ÖRMÉNY GYÖKEREK K.E.
Szárkiszján Ádámné	MÖSE
Szücs Enikő Mária	ERDÉLYI ÖRMÉNY GYÖKEREK K.E.

Bálintné Kovács Júlia gyűjtése

105 éve született Tutsek Piroska

Ha van művésze a magyar operajátszás történetének, akivel méltatlanul bánt az utókor, úgy **Tutsek Piroska** minden bizonnyal ilyen. Tehetség előtt egyaránt kalapot emelt a kritika és a legnagyobb operaházak közönsége – azonban pályája csúcán egyetlen egy lemezoldalnyi stúdiófelvételt sem rögzítettek vele, mely méltóképpen megörökítette volna művészetét. Karrierjének méltatlan vége, a színpadról történt 1948-as száműzetése pedig máig magyarázat nélküli (igaz, nem egyedülálló) szégyenfoltja az Operaház történetének.



Mindkettőjük énekesnő lett, s kezdetben rendszeresen fel is léptek közösen – budapesti bemutatkozásuk is közös koncert keretében zajlott 1927-ben a Zeneakadémián, majd nem sokkal később a Fészek Művészklubban. (Közös fellépéseik nem egyszer okoztak zavart, majd meglepetést a közönség számára, mint erről később olvashatunk). Karrierjük koncerténekesnőként folytatódott egészen Piroska

1933-as operaházi debütálásáig.

Ám nemcsak a Magyar Királyi Operaházba, de a Fészek Művészklubba is hoszszú út vezetett. Tutsek Piroska szülővárosában, Brassóban kezdte meg zenei tanulmányait, majd a budapesti Zeneakadémia hallgatója lett. 1926-ban kitüntetéssel diplomázik, ám a tanulás nem ér véget. Bécsben tanul tovább, oktatója itt **Helene Wildbrunn**. Ezután Berlin a következő állomás, ahol a meghatározó mesternek tekintett **Anna Bahr-Mildenburg (Strauss**



A Tutsek-ikrek

Életrájának első Klütaimnéstrája, akit **Gustav Klimt** is megfestett) tanítványa lesz. Tőle elsősorban a drámai mozgásművészetet sajátítja el, s hogy sikerrel, azt bizonyítja, hogy egy alkalommal, 1937-ben műfajt is váltott, s sikerrel mutatkozott be **Lajtha László Lysistrata** című énekes pantomimjében. Mint **Tóth Aladár** írta az előadásról: „A címszerepben általános meglepetést keltett Tutsek Piroska, akiről most derült ki, hogy nemcsak operaénekesnőnek kiváló, hanem pompásan megállja a helyét a pantomimszínpadon is.”

A Magyar Királyi Operaháznak 1933 óta tagja. Az *Aida* Amneriseként debütál: hálátlan szerep, hiszen egyetlen szólószáma sincsen, a nyíltszíni tapsokat rendszerint a szoprán-tenor páros aratja le. Tutsek Piroska azonban elsőre meggyőző teljesítményt nyújt, azonnal szerződtetik. Tizenöt éves, folyamatosan felfelé ívelő, ragyogó pálya veszi ezzel kezdetét. Drámai mezzoszopránként, de olykor az alt-régiókba is lemerészkedve elsősorban **Verdi** és **Wag-**

ner operáiban kamatoztathatta tudását: ötvennégy szerepet énekelt, ezeknek javát e két szerző hősnői adják. De nem hiányozhatott repertoárjáról minden mezzók szerepálma, *Carmen* sem, és fellépett magyar operákban is: az obligát Gertrúd királyné mellett énekelt *A vajda tornya* Emelkáját, *a Farsangi lakodalom* grófnőjét, **Jacobi Sybill** című operettjének nagyhercegnőjét a darab operaházi bemutatóján, valamint **Hubay Jenő** *A milói Venus* című operájában Klythiát. „Mélton csatlakozott... a tüzés ifjú párhoz az élet nyarában pompázó Skopas és Klythia nemes kettőse: **Pallo Imre** és **Tutsek Piroska**. Klasszikus szobrot lehetett volna faragni róluk is, amiként ők is szoborszerű tökéletességgel mintázták a *Hubay-melódiákat*” – írta az előadásról **Tóth Aladár**.

Az Operaház szerződtetett tagjaként olykor kisebb szerepeket is vállalnia kellett – mi sem jellemzőbb, mint hogy ezeket is maximális művészi alázattal teljesítette. Így lehetett részese olyan zenei történet jelentőségű előadásnak, mit **Monteverdi Orfeójának** magyarországi bemutatója, melyben a *Prológust* és a *Reménységet* énekelt. Főszerepet énekelt viszont az Operaház történetének egyik legnagyobb nemzetközi sikerét hozó bemutatójában: **Respighi A láng** című darabját több sikeres külföldi turnén is bemutatta a budapesti társulat – többek között a milánói Scalában is. Tutsek Piroska tehát Eudossiat éneklő első Scala-beli fellépésén, melyet további, immár önálló vendégszereplések követnek majd Kundry és Venus szerepében a negyvenes évek elején. Azonban Tutsek Piroska ekkor már nemzetközileg elismert énekes: nemzetközi karrierjét **Bruno Walter**nek köszönheti, aki 1936-ban hallja először, és 1937-től kezdődően rendszeresen foglalkoztatja a

Bécsi Állami Operában és a Salzburgi Ünnepi Játékokon. A bécsi operával való kapcsolata Walter kényszerű távozása után is, egészen 1944-ig megmarad.

A háborút követően gyorsan újjáéledő budapesti operaélet még számol Tutsek Piroskával, 1948-ban azonban váratlanul és megmagyarázhatatlanul nem újítják meg szerződését. Disszidálásra már nincs mód, a művészről tehát alig tizenöt év után visszavonul a színpadtól. (Egyik pályatársa, a *Gioconda*-felvételen partnereként szereplő **Hámory Imre** szerencsésebben járt: őt csak vidékre száműzték, ahonnan bő évtized múltán visszatérhetett...) Nyugdíjazására hivatalosan csak 1955-ben kerül sor: méltánytalanul alacsony összeget állapítanak meg neki, amit többek, köztük **Lukács Miklós** későbbi igazgató támogatása ellenére sem sikerült megemeltetni.

1957-ben aztán váratlan fordulat: a május 16-i *Lohengrin*-előadás plakátja Tutsek Piroka fellépését hirdeti Ortrudként. Egy hónappal később, június 15-én újabb fellépés, ezúttal Verdi-szerepben: a *Don Carlos* Eboliáját énekli a művész. Végül június 23-án és 28-án *A nürnbergi mesterdalnokok* Magdalénájaként lép újra színpadra – ezúttal már tényleg utoljára. Ahogy az egykori elbocsátás, úgy a váratlan visszahívás, majd az újabb mellőzés is érthetetlen mai szemmel. Az 1957-es estékről semmiféle kritika, beszámoló nem maradt. Ma már nehezen találunk szemtanúkat, akik elmesélhetnék, hogyan is fogadta a közönség majd tíz éve nem látott kedvencét.

A végleges visszavonulást követően élete hátralévő bő két évtizedét a tanításnak szentelte. Egyik tanítványa, **Perencz Béla** így emlékszik vissza hajdani mesterére:

„*Vérbeli művészember volt, aki a kisugárzásával, a lényével, tudásával valami olyan atmoszférát teremtett maga körül,*



Tannhäuser: Vénusz-jelenet, 3. felvonás (km.: Set Svanholm, Alfred Poell)

ami különleges élményt jelentett nekem. El tudom képzelni, hogy egy ilyen művészegyéniséggel együtt énekelni a színpadon milyen csodálatos élmény lehetett. Mesélte, hogy amikor Ortrudot énekelte, abban a jelenetben, ahol Ortrud megátkozta Elzát, előfordult, hogy a partnernője tényleg majdnem összeomlott.

Zeneakadémiai tanulmányaim mellett tőle is vettem órákat. Ő volt az, aki Wagner irányába terelt, és akinek Wagner iránti rajongásomat köszönhetem.

Nagyon következetes tanár volt, egyfajta különleges hangzásvilágot követelt mindig, amit fiatal énekesként eleinte nehezen lehetett megérteni, de minél több évet töltöttem el a pályán, annál inkább érthetővé vált számomra, igazából mi is az, amit ő akart. A wagneri stílus és nyelvezet szak-

avatott képviselőjeként olyan apróságokat, finomságokat adott át Wagner-éneklésből, amitől – a háború előtti nagy korszak egyik utolsó képviselőjeként – óriási a különbség a régi és a mai Wagner-interpretáció között. Ez talán hangzásban megfoghatatlan, de a vájt füllűeknek mégis mond valamit. Ezeket a nuanszokat mullik, hogy valaki a szakmán belül iparos, mester vagy művész lesz.

A Rákosi-korszak egyik áldozata volt, de személyi tragédiájáról, mellőzöttségének okairól alig beszélt. Nyilván volt benne keserűség, de rendkívüli bölcsességével ezen felül tudott kerekedni. Mindig mosoly volt a szemében, és fantasztikus kisugárzásával olyan légkört teremtett az órákon is, hogy élmény volt a társaságában lenni. Hálát adok az égnek, hogy ennek a rendkívüli művészegyéniségnek a tanítványa lehettem.



Wagner: Parsifal - Kundry és Parsifal kettőse (km. Fiorenzo Tasso)

Egy apró érdekesség, hogy ikertestvére, Tutsek Ilona drámai szoprán, Németországba került, s ott is maradt, s tovább is élt, mint Piroka. Egyszer felkerestem őt Svájcban, s akkor mesélt közös koncertjeikről. Egyszer volt egy koncert, amelyen a közönség nem tudta hova tenni, hogy egyik szám szorosan követte a másikat, s közöttük hogy lehet ilyen hamar átöltözni. Aztán mikor a végén ketten jöttek ki a pódiumra, óriási ováció fogadta őket.”

Az előadók közös sorsa, hogy művésztük a pillanatnak szól, s különösen fájdalmasan mutatkozik meg ez olyankor, ha – mint Tutsek Piroka esetében – egy művész alakításainak megörökítését nem a technikai feltételek hiánya, hanem egyéb körülmények akadályozták. Így lehetséges az is, hogy felvételek híján Tutsek művészete mind inkább feledésbe merült. Csak a századik születésnap kapcsán kiadott előadástörödékek (a művész első és egyetlen lemeze!), valamint a fia, **Bogdánfy Géza** kitaró munkája nyomán létrejött honlap élénkítették meg az érdeklődést iránta. A lemez nagy sikert aratott, s remélhetőleg Tutsek Piroka helyét ma már senki sem kérdőjelezheti meg az operai Pantheonban. Akik nem látták–hallották színpadon, kevés fogódzót találnak művészetnek megismeréséhez, a hangfelvétel-törödékekből annyira mégis kitérnek, hogy – **Fodor Géza** lemezcenzúráját idézve – „*korának kivételesen nőies és erotikus operaszínpadi jelensége lehetett*”. De talán ennél is többet mond Tóth Aladár kétszavas jellemzése a híres tata-tóvárosi *Tannhäuser*-előadás kritikájában: „*a nemes Tutsek*”.

Bóka Gábor – Jánosi Ildikó

(Köszönet Bogdánfy Géának a cikk létrehozásához nyújtott segítségéért.)
<http://www.tutsekiroska.hu/>

Bálintné Kovács Júlia rovata

Tallózásaim

Ha Técsőn járunk, keressük fel a Hollósy-házat is, melyet a régi temető közelében találunk meg. Itt töltötte életének utolsó éveit Hollósy Simon neves magyar festőművész.

Hollósy Simon 1857. február 2-án Máramarosszigeten született, a XIX. századi naturalizmus és realizmus egyik legkiválóbb képviselője volt. Előbb Budapesten, majd Münchenben tanult, s itt festette 1885-ben Tengerihántás c. képét, amely külföldön és Magyarországon is nagy sikert aratott.



Hollósy és tanítványai 1886 körül



Művészek 1900 körül

1886-ban magániskolát nyitott, maga köré gyűjtötte az életszerűbb ábrázolásra törekvő fiatalokat. 1896-ban Nagybányára vitte iskoláját, amelyet a magyar festé-

szetben a nagybányai irányzat bölcsőjének tartanak.

1904-ben vált ki a nagybányai közösségből és Técsőre vitte tanítványait. A teleket azonban Münchenben töltötte. Técsőn festette olyan híres képeit, mint Técsői tájkép, Boglyás táj, Alkonyat boglyákkal. Őnarcképe (1918) egyike legmegrázóbb alkotásainak.

Hollósy Simon Técsőn 1918. május 8-án hunyt el. A város kegyelettel őrzi emlékét.

Beregszászi György
(Forrás: Kárpátinfo hetilap)

Egyházi hírek

Tájékoztatjuk a híveket, hogy február 27-én úgy az örmény katolikus szentmise, mint az ezt követő zeneagapé elmarad, amelyért szíves elnézést kérünk.

A Plébánia fenntartására a hívek egyházi adó jellegű adományait a 11707024-20005210 számú, Örmény Katolikus Lelkészség elnevezésű számlára lehet átutalni.

Egyházi gondnokság

Cselényi Walleshausen Zsigmond

A festőkapitány

Hollósy Simon halálának tizenötödik évfordulójára*

Samu, a kurtára sikerült székeley legényke összeszedte festőszerszámainkat s elindult velük a Tisza medrében a falu felé.

Hollósy Simon, meg én cigarettázva, szótlánul ültünk a parton. Csend volt. Késő délután faluszéli csendje. Sehol a közelben teremtett lélek. Csak az öreg hegy, a Nereszen bámult át a túlsó partról. Olyan volt, mint egy gömbölyű tetejű, óriási ruthén süveg.

Aztán két cigarettavég repült a vízbe. A sebes ár egyetlen szempillantás alatt elsodorta.

– Menjünk!

Elindultunk. Lépéseink nyomán lassan a szavunk is megeredt.

– Jó volna, ha minden délutánom így szaladna el felettem! – röpönt ki belőlem egy boldog sóhaj.

– Tudom – mondta Hollósy. – Azért hívtam, hogy jöjjön velem dolgozni, mert tudom, hogy magának nem való az iskola együttese. Megértem... Nekem se való... Csodálkozik?... Hígyje meg, a magam szántából sohase csináltam volna iskolát. A barátaim vittek bele. Meg a körülmények. Sohse pályáztam én vezérségre, csak rákényszerültem. Nagybányával is úgy volt annakidején. Nem én akartam, hanem a többiek. De azért lehet, hogy nélkülem mégse csinálódott volna meg.

Ahogy beszélt, szinte megelevenedett előttem a nagybányai festőmozgalom, amelyet én csak hallomásból ismertem, a nagybányai mozgalom, az a hatalmas gejzir,



Őnarckép

amely fölszínre lökte a latenszen lappangó magyar festőtalentumokat, amely kezdete volt az újszavú magyar festészet történetének. Hollósy Simon elhallgatott. Két mélytűzű, óriás szem a messzibe meredt. Talán a tovatűnt nagybányai életre gondolt, amelynek ő állott a centrumában. Talán fájt neki egy pillanatra mindaz, ami elmúlt. De az-

tán hirtelen mosoly rándult ajka szegletén. – Tudja, úrfi (így szólította bizalmasan magyar tanítványait a técsői parasztfiúk nyomán), én mindig azt szerettem volna, hogy két-három fiatal jóbarát legyen csak körülöttem, akikkel megértjük egymást... Az öregek nem érdekelnék; öregek itt vagyok magam... Barátnak lenni jó, vezérnek lenni háládatlan dolog. De úgy látszik, ez ellen nem tehet az ember semmit. Nagybányán még a cigányok is engem tartottak a vezérnek. Egyszer beállított hozzám egy cigányvajda egy százforintos bankóval a markában. „Maguk mindent le tudnak pingálni – mondta –, hát én azt gondolom, hogy legjobb volna, ha ezt a bankót festenek meg sok-sok példányban.” Amikor megkérdeztem, hogy miért éppen engem szemelt ki ebben a dologban, azt felelte: „Hát maga a festőkapitány. Komoly dologban az ember a főhöz fordul.” ... Festőkapitány! Mit szól hozzá, úrfi? Azt hiszem, én vagyok az első, aki ezt a sarzsit kaptam.

Mindketten neveltünk. De Hollósy csakhamar megint elkomolyodott.

– Régen volt! – mondta csendesesen. – Nagyot kanyarodott azóta az élet útja...

* (Megőriztük az eredeti helyesírást)

Igen. Az élet útjai tekervényesek... és sorsdöntőek az emberi indulatok.

A festőkapitány életébe belépett az asszony.

Fiatal volt, karcsú és kívánatos. Mint egy gyermeket, úgy kapta félkarra és vitte át a sáron az utca túlfelére.

Ámde az asszony és a jóbarátok nem fértek össze. A mindennapos, apró félreértések lángallobbantották Hollósyban az indulat parazsát. Méla, messzibenéző két szemére a komorság árnya borult és rettenetes testi ereje jóbarátokat sújtott földhöz. Duhaj magyar vére nekibokrosodott és nem ismert többé korlátokat. Nem történhetett másként: egyedül maradt és mint sebzett vad, belső dobogással vonult vissza müncheni fészkebe.

Suhantak az esztendők és amikor a nagybányaiak első eredményeiket ünnepelelték idehaza, Hollósy



alakja már csak legendák kódéba mosódva élt hajdani barátai emlékezetében. Mint egy szeszélyes üstökös. Mire a fényt megfoghatták, őmaga már más horizontok felé ívelt, a maga külön útján. Nem látták többé és úgy vették, mint aki nincs is már.

*

Pedig az igazi Hollósy csak akkor kezdődött.

Vezér maradt továbbra is. Utána jövő generációk vezére. A fiataloké. Akik Zürich-től Szentpétervárig ismerték a nevét.

Csak itthon nem számoltak vele hivatalosan. Azaz hogy furcsán számoltak vele. Adtak ugyan neki egy deszkafélszert Técsőn, a Tiszaparton, nyári iskolája számára, de amikor szubvencióért folyamodott, olyan választ kapott, ami soha be nem hegedő sebet ejtett rajta. Azt izenték neki

a szubvenció feltételeként, hogy soha Magyarországra be ne tegye a lábát.

Mik lehettek vajjon a legendás festőkapitány régi duhaj vétkei, hogy ilyen gúnyos visszautasításra talált közeledése? Hiszen itt már az öreg Hollósyról volt szó, nem tudom hány festőnemzedék nevelőjéről, odakint elismert tekintélyről, őszbeborult, nagymúltú magyarról, akinek a müncheni akadémiai tanárság után csak a kezét kellett volna kinyújtania. Vagy talán új vétke: iskolájának progresszív szelleme váltott ki ekkora ellenkezést?

Tény, hogy Hollósy nem állott meg Nagybányánál. Amikor a magyar naturalizmus első sikereit kezdte aratni itthon, akkor ő már Cezannera és Van Goghra figyelmeztette tanítványait, sőt a kubizmus elvi problémáiról tárgyalt velük. Az is tény, hogy a háborút megelőző években mindez nem igen felelt meg itthon a hivatalból pártfogolandó szellemnek. Az elutasításnak azonban volt egy konkrét indítéka is. Maga Hollósy mesélte el nekem.

– Ugyanezen a padon ültem, ahol most ülünk, ugyanilyen komisz Hercegovina-cigarettát szívtam, mint most, amikor egy vasárnap dél felé loholva fut hozzám egy küldönc a községházáról, hogy készüljek a miniszter fogadására. Csak nehezen hámoztam ki a lihegő suhanc szavaiból, hogy a miniszter valami politikai kiránduláson volt Máramarosszigeten, eszébe jutott a técsői festőkolónia s elhatározta, hogy visszautaztában kiszáll Técsőn... Tudja, úrfi, hogy Münchenben egyszer Luitpold régens akarta meglátogatni a műtermemet, de ő rendesen megizente előre, hogy jönni akar s így módomban volt megmondani adjután-

sának, aki nálam járt a látogatás időpontját megbeszélni, hogy én nem vagyok berendezve nagyurak látogatására. Így aztán nem is jött el az uralkodó... csakhogy itt az volt a baj, hogy későn jött a sürgöny a miniszter érkezéséről. Mire megértettem, hogy miről van szó, a miniszter kocsija már be is fordult az utca elején. Éppen csak annyi időm maradt, hogy tisztességgel felálljak a lócáról, máris előttem állott Magyarország kultuszminisztere és szép, gordonka hangján megkérdezte: „Hollósy mesterhez van szerencsém?” aztán kivallatott afelől, hány magyar és hány külföldi tanítványom van, hogy dolgoznak-e sokat. Minden rendben ment addig, míg a miniszter azt nem mondta, hogy mutassam meg az iskola munkáit... Nagyon megijedtem. Néhány igen talentumos növendékem volt azon a nyáron, de (nem kell magának magyaráznom), bíz azok nem miniszteri szájíz szerint festettek. Azt gondoltam, hogy amit én jónak tartok, azon a széphanjú miniszter megbotránkozik. Féltemben hazugsághoz folyamodtam. Azt mondtam, hogy elveszett az iskola kamrájának kulcsa és ma vasárnap lévén, nem tudok lakatost keríteni, aki kinyissa. Legfeljebb az iskolát tudnám megmutatni, de azon persze nincs sok látnivaló: egy félszer rézsütös tetővel, három, deszkából tákolt oldallal, a negyedik oldalán pedig teljesen nyitott... Azt gondoltam, hogy a miniszter nem hitte el az elvesztett kulcsról való hazugságomat, mert háta mögé dugta két kezét, ridegen biccentett a fejével: „Köszönöm. Jónapot!” – mondta s kocsiba ülve elhajtott... Egy esztendővel később történt, hogy néhány pesti jóakaróm biztatására beadtam a szubvencióért való kérelmet. Az eredményt ismeri...



*

Csak nagy ember lehet ilyen gyermeki-en gyámoltalan.

Hollósy nagy ember volt. Nekünk, kései tanítványainak atyai vezértünk, művészi etikának megdönthetetlen Sion hegye, de egyben az élet apró fondorlatainak kiszolgáltatott réveteg tekintetű gyermek, akinek anyaként kellett az életrealitás okosságával megáldott asszony, hogy vigyázzon reá. Mellőzött nagyság, családott, szomorú szívű magyar, lelke mélyén tele nosztalgiaival a magyar rög után, sóvárgó árvagyerek, de egyúttal minden emberi gyarlóságot és asszonyi állhatatlanságot megérteni és menteni tudó, szent ember, aki zsebében hordta már a bölcsek kövét: az élet értelmének igaz aranyát.

Ilyen volt. Személyes jelenlétében is legendás titok.

*

A nagy háború szétszórta tanítványait, akik nem egyszer ellenfélként állottak egymással szemben különböző harctereken. Ő pedig végre hazajött. Szubvenció nélkül, iskola nélkül. Egyedül. Dolgozni a técsői csendben és frissbélű dióra huszonegyezni esténként apró parasztleánykéekkel, egyetlen barátával, akiket meghagyott még számára az élet forrataga.

Titkon talán reménykedett, hogy végre mégis odadobják neki az elismerés koncát. Nem úgy történt. Egyetlen műkereskedő nyúlt csak utána, aki lekötötte munkásságát s (tisztességgel legyen mondva!) akkora évi fixumot ajánlott fel neki, amiből szerényen csakugyan meg lehetett élni.

Nem sokáig élvezte a fixfizetés nyugalmát.

Mintha a sors csak azért hozta volna számára ezt a szerződést, hogy beteljék rajta a végzet, amelynek magját egész va-

júdó életében magában hordta. Sok tépelődés, önelégedetlenség közepette dolgozott mindig, egy-egy képét tízszer is levakarta és újra festette. Élete derekán a meghasonlás egyszer tíz évre ütötte ki kezéből az ecsetet. Mégis, amikor 1916-ban hazaköltözött Münchenből, azt írta nekem, hogy legtöbb vajudást okozott műve, a „Rákóczi induló” készen áll. (A legnagyobb méretű változatra gondolt, amelyet Budapesten, 1910-ben ki is állított, de amelyen aztán még tovább dolgozott). Tizenkét esztendőn át forrongott, lázongott, alakult benne ez a kép, amelyet annyian és olyan sokszor félreértettek.

Azt mondták rá, hogy nem magyar. Pedig egy halálosan magyar lélek kiszakított darabja volt. Nem volt sem illusztráció, sem apotheozis. Maga volt a Rákóczi induló. A tar zászlónyél, mely kiszalad a kép felső szélén, az öreg hajdú, a fiatal suhanc mind-mind egy-egy akkordja az indulónak. És a többi alak is, a viselős asszony is a kép alsó sarkában.

A viselős asszony. Ezen keresztül szimbolizálódott Hollósy végzete.

A jó sors meghozta a szerződést és a jó műkereskedő megbotránkozott a viselős asszonyon. A kép értékesíthetése azt kívánta, hogy a képnek ezt a részét át kell komponálni.

Ez a kívánság már a halálos ágyban találta Hollósyt.

Tizenkét évi önmagával való viaskodás után befejezett szerelmes munkáját bolygassa meg most újra? Nem! Nem! Egész lényé tiltakozott ez ellen.

De a kínzó kór, az egyre illanó testi erő követelte a maga biztonságát. Mi lesz, ha

soká tart a betegség és a kereskedő nem fizet, mert a kép „nem átvehető.”

Egy napon kikelt ágyából és kiitta az élet utolsó keserű poharát. Fehér festékbe mártott ecsettel nekiment a viselős asszony alakjának és lázas képzelettel más alakok konturjaival szaggatta szét, mosta el örökre... Ám a nyavalya visszakergette az ágyba. Nem volt állítányi ereje.

Majd holnap...

De holnapra előállott a halál szekere és csontujjak kopogtattak a técsői parasztház ablakán: Kapitány uram, utazunk, idelent már minden elvégeztett...

Így maradt mégis befejezetlenül a kép. Bizonytalanságba vesző alakok kontúrjai, mint fehér kísértetek gomolyognak a kép

alsó sarkában, a Rákóczi induló egy száműzött akkordjának helyén.

(Forrás: Nyugat 1933. 12. szám)

Az alábbi szöveget másvalaki írta, majd Őt is kivallatjuk Hollósyról...

Soha be nem fejezett műve a „Rákóczi induló” nem jutott túl a vázlatokon, még Münchenből hozta magával, rengetegszer átdolgozta. A mindent sejtelmessé tevő porból elő-előtűnő alakok a magyarság sokszínűségét jelentik, s a cím (illetve az induló dallama) az, ami őket egy nemzet fiaivá teszi. Ezt csak magyar ember értheti. Azt hiszem, hogy a befejezetlenséget az okozta, hogy cím nélkül nem tükrözi az igazi mondanivalót, hiába jó a kép, csak a festézet eszközeivel nem lehet ábrázolni azt az etnikai bizonyágtételt, amit Hollósy szeretett volna. (Pedig örmény származású, édesapját még Korbulynek hívják, a szabadságharc hatására veszi fel a Hollósy nevet)

Tizenkét esztendőn át forrongott, lázongott, alakult benne ez a kép, amelyet annyian és olyan sokszor félreértettek.

Rozsos Tamás László

erzsébetvárosi Lukács Béla síremléke

Folytatva a múltidéző kalandozásunkat, ugorjunk ismét vissza több mint 100 évet a múltba. 1904. július 4-én minden nagyobb ceremónia nélkül leplezték le a Kerepesi úti temetőben a magyar-örmény Lukács Bélának – a párizsi világiállítás tragikus véget ért kormánybiztosának – a síremlékét. Még 1901-ben, az akkori kereskedelemügyi miniszter, Hegedűs Sándor Ligeti Miklós szobrászművészt bízta meg a síremlék tervezésével. Három évvel később, a leleplezésnél pedig már Hieronymi Károly kereskedelmi miniszter fejezte ki elismerését a művészeknek (Ligeti Miklósnak, valamint Bálint és Jámbor műépítészeknek). Az emlékmű elő részén izmos férfialak koszorúzza meg a „munka emberének” sírhalmát (ezt bronzból öntötték ki). A munkásalak mögött faformájú oszlopok emelkednek. A kőből készült részeket zalatnai ter-



Ligeti Miklós szobrászművész alkotása (a kép 1904. november elején készült)

mészkőből faragták ki Lukács Béla által alapított zalatnai kőfaragó szakiskola növendékei. A síremlék „érdékessége” volt, hogy a halálórási dátumot hibásan vésték fel rá (1901 helyett 1900!). Sajnos a síremlék sem vésszelte át a II. Világháború viharait, elpusztult, csak úgy, mint



Macskásy-Orgován Ildikó üknagyapja „jelenlegi” síremléke előtt

a zalatnai egészalakos Lukács Béla szobor (lásd. EÖGY 2009. decemberi száma). 1902-ben Lukács Béla mellé temették – külön sírba – feleségét, Gajzágó Fatimét. Az ő sírja fölött egy egyszerű, fekete gránit keresztet emeltek. A II. Világháború alatt ez a kereszt is elpusztult, és a leszármazók ezután tetettek a megmaradt sírra – pótolandó a hiányt – egy fekete obeliszket, s így ez látható napjainkban is a Nemzeti Sírkertben Lukács-Gajzágó síremlékként.

Sóvidéki örmény történetek

Szálasy Ferenc kis könyve visszaemlékezés, mégpedig az anekdotázó, jókedvű fajtából: habár kitetszik belőle, nem hivatásos író írta, a nagy lendületű adomázó kedv magával sodorja olvasóját, olykor igen kellemes percekert szerezvén neki. Ugyanis a *Hadi árvából kulákfióka* című könyvecske írójának életútját követi végig, a '30-as évek közepétől napjainkig, az erdélyi Sóvidék székely (és magyar, és román) társadalmában. Ezért a történetek elsősorban szülőfalujáról, Korondról valók, de a szerző életének egyéb geográfiai és társadalmi stációi is háttérül szolgálnak a cselekménynek. A szerző nemcsak saját szűkebb közössége életének nehézségeit számlálja elő a háborús időkben, valamint a kommunizmus alatt, de az örmények túlélési ösztönét alátámasztó történetekkel színesíti, a székelyek felfüggesztését illusztráló kis társadalmi kronikkal oldja fel az olykor komor történeteket: számol az adott történelmi korszak, valamint a megváltozott rendszer valamennyi bűjával-bajával, ugyanakkor vidámságával is.

Amint a sajnálatosan rövidre sikerült írás alcíme is jelzi – *Visszaemlékezés és etnográfia* –, alkotója tulajdonképpen memoárnak szánta. Kíváncsi lenne, hogy folytassa, hogy további emlékezéssel bővítsen ki ezt az írást, hiszen olyan derűs tudással, olyan megfigyelő képességgel rendelkezik a falusi társadalom életéről, s ehhez kapcsolódóan többek közt az egykori magyarörmény kereskedők „boldogulásáról”, amit üdvös lenne rögzíteni az utókor számára. Főleges a talán túl tudományosnak is hangzó témakijelölés, de ezzel talán írója nincsen tisztában, hiszen a mű egésze *etnográfia* is, már visszaemlékezés

mivoltában: *mikrotörténelem*, amely egy történelmi kor eseményeinek az emlékező, tehát a szerző életében való lecsapódását sorolja elő. A könyvecske töredékesen beszámol a második világháború előtti Erdély, a Sóvidék, de főleg Korond hétköznapjairól, a túlélés gyakorlatáról háborús időkben és azután, a kommunista rendszerben, az általánossá vált megaláztatásokról; de közelebbről az itteni kereskedők, örmények, zsidók, székelyek társadalmáról is – végigfuttatva a történetet a gyerekfejjel ugyan még kevésbé megértett hadiállapotoktól kezdve, a később bekövetkezett hadiárvaságon át a család kulákká bélyegzéséig, és ennek a „címnek” szomorú következményéig, a család perifériára szorulásáig; a kemény kommunista időközön keresztül, a „lapáthuszárságig”, a munkaszolgálatos időkig – el egészen a rendszerváltás idejéig, sőt napjainkig. És igen, mint az sejtethető, van a történetek közt egy, mely a még gyerek szerzőnek a „nagy druzsával” való találkozását meséli el, s mely találkozás igencsak meghatározza Szálasy Ferenc életútját – hogy mi módon, az derüljön ki a könyvből.

A kis kötet négy részében tehát nem csak tréfás csalafintaságok elevenednek meg az olvasó szeme előtt, de az emlékező saját életének küzdelmeire is viszapillant, a nehézségekre, amelyeken csak nagy kitartással és vidámsággal lehet felülkerekedni, s amelyekből ugyanakkor okulni lehet és kell. Az utolsó részt kimondottan az örményekről való ismereteinek szánja, pontosabban az általa ismert örmény családok emlékezetének – ez a rész kiterjed például néhány, a Sóvidékhez kötődő örmény család genealógiai is-

mertetésére, bár ennél több nem derül ki, mondjuk az, hogy milyen rendszerbe helyezze íródik le mindez – a leírás Szálasi, Szálasy, Gorove, Szenkovits/ Szenkovics, Kazatsay és Mánya családok családfájának alakulását követi.

Noha ez utolsó, örményekről szóló rész rendkívül értékes lehet a magyarörmény olvasók számára, mégsem a tudományosságot kell benne keresni, hanem sokkal inkább a személyes élményt: a kötet egészének erőssége leginkább a szubjektív hang, a személyes szemszög, az emberközelség. Az írás végig az emlékezés dinamikáját követi, és olykor valóban csapongó, akár az emlékezet, mégis van egy hozzávetőleges kronologikus rendezőelv, amely az emlékek papírra vetésekor érvényesül. Bárki, aki ezt a kis könyvet olvassa, méltán azt kívánja, bárcsak folytatná az öregúr az emlékezést, bárcsak mesélne még. Mert amikor belelendül, akkor olyan megfigyeléseket tesz, olyan részletességgel emlékezik az elmúlt időkre, amelyet az olvasónak nagy élvezet követni. Akinek része volt hasonló élményekben, hát azért, a fiatalabbjának pedig azért, hogy megismerhesse, milyen volt egy nem is olyan régen letűnt világban élni. A visszaemlékezés legfőbb értéke tehát a közvetlenség, a személyes perspektíván való átszüremkedése egy kor eseményeinek, rendeleteinek, egyszóval tényeinek – és ezt Szálasy Ferenc nagy tehetséggel abszolválja, még ha a mű egésze egy biztosabb, keményebb szerkesztői kezét kíván is.

Ízlőtől és az olvasásra való kedvcsinálásképpen álljon itt egy rövidke anekdota a korondi székely bácsiról, aki elment világot látni:

„V. Jóska bácsi úgy 1943-ban eladott egy tehenet, hogy menjen Pestre világot látni. Fáin csizmája volt, készítettett melléje ujjast és fekete sujtásos székely harisnyát. Megérkezvén Pestre elment taxival az állatkertbe, a vidámparkba, majd gyalog barangolt mindenfele. Egyszer látja kiírva egy nagy épületre, OPERA, ahova az urak meg a nagyságák kiöltözve mennek befele egy nagykapun. Ő is utánuk eredt, s mire észrevette volna magát, egy úriember már leültette. Megkezdődött az előadás, csodaszép kisasszonyok hiányos öltözetben muzsikára táncoltak. Jött a második felvonás, itt már alig volt rajtuk ruha. Csodálkozott is Jóska bácsi, hogy miket lát, mindegyre csettintett a nyelvvel, majd egyszer csak egy nagyot köpött. – Három pengő, uram! – fogták galléron, s avval kipenderítették az operából.

Hazaérve mondja a felesége:

Hát legalább meséld el, merre jártál, mit láttál?

Mikor az operához jutott – Az meg mi a fene? – kérdi a felesége.

Tudod-e, asszony! – folytatta ő tovább –, életemben annyi szép csóré küssasszonyt nem láttam.

Erre a felesége:

Bezzeg, vén disznó, reám nem gondoltál!

Én biz igen – ismerte be Jóska bácsi –, s ahajt három pengőbe került!”

KK

Szálasy Ferenc: Hadi árvából kulákfióka. Visszaemlékezés és etnográfia; szerk. Ambrus Lajos; kiadja a Firtos Művelődési Egylet, Korond, 2009.

Örmény utakon Örményországba

2011. augusztus 4–11.

1. nap: örmény királyok és kolostorok

Érkezés a jereváni Zvartnots reptérre. A szállás elfoglalása után **Garniba** kirándulunk, ami az örmény királyok nyári rezidenciája volt. Megtekintjük a híres **Mitras-szentélyt**. A második nap az ősi örmény stílusú kolostorba, **Geghardba** utazunk, ami 2000 óta a világörökség része, és a hagyomány szerint Világosító Szt. Gergely alapította. Csodálatos **kőkeresztek** (*khachkar*) láthatók a sziklába vájt templom és kolostorépület mellett. Egy **vendéglőben** helyi ízekkel és a **Lavash**-sal, az örmény kenyérral ismerkedhetünk meg. A jereváni szálláson reggelit és vacsorát kapunk.

2. nap: őstörténet és kortárs kultúra

Jereváni városnézés keretében megtekintjük **Erebuni várát** a királyi termekkel. A főváros déli részén fekvő vár Örményország őslakosainak, az **urartuk** központi székhelye volt. A várlátogatás után **Világosító Szt. Gergely** katedrálisat tekintjük meg, ami 2001-ben épült örmény építészeti remekmű, majd a **Matenadaran** könyvtárba látogatunk, ahol az ősi kéziratokat tekinthetjük meg. A templomlátogatás után a **Genocídium Múzeumához** látogatunk, majd a szörnyűségek „tompítására” a híres **Ararat Konyakgyárat** látogatjuk meg, **kóstolással** egybekötvé. Vacsora a nemzeti „**Mi világunk**” vendéglőben, ahol helyi ínycségek és örmény népzene vár. Esti séta a **Köztársaság Téren**, csodálatos épületek és zenélő szökőkút mellett.

3. nap: az apostoli örmény egyház

A reggeli után az örmény apostoli egyház Rómájába, **Ecsmiadzinba** utazunk, ahol megtekintjük a katedrális, I. Vasgen romániai származású örmény katolikusos sírját. Ezután **Szt. Hripsime** és **Szt. Gajane**, **Shoghakat** a Diocletianus idejében már

tírhaltalt halt nők mauzóleumát és templomait látogatjuk meg, amelyek a legelső örmény templomok közé tartoznak. Felkeresük Bodurián János szepvízi plébános sírját. Ezután a **Zvartnots** körtemplomot látogatjuk meg, ahol a hagyomány szerint Világosító Szt. Gergely és a későbbi kereszténységet elfogadó III. Tiridát király találkozott. A szállásra való visszatérés után a „**Kilikia**” vendéglőben vacsorázunk népzene mellett.

4. nap: Világosító Szt. Gergely

Reggeli után **Khor Virap** erődített kolostorba utazunk, ahonnan csodálatos kilátás nyílik az **Ararat** két csúcsára, a Sisre és a Masisre. A kolostorban raboskodott földalatti tömlőcbe vetve Világosító Szt. Gergely, a tömlőc látogatható. Ezután a **Noravank** monostorba utazunk, ami a középkori örmény építészeti és kultúra remekműve és egy csodálatos kanyonban fekszik. Majd az **Areni** borpincészetbe utazunk, ahol a legfinomabb örmény borokat kóstolhatjuk meg.

5. nap: az örmény tenger

Reggeli után a **Sevan** tóhoz utazunk, ami az ország legnagyobb tava és a világ legmagasabban fekvő tavainak egyike. Itt található az ország egyik legszebb kolostora, a **Sevanavank**. Ezután a sűrű tölgyfaerdőben rejtőző **Haghartsin monostorba** utazunk, ahol sok szép és érdekes **kőkeresztet** láthatunk.

6. nap: az örmény katolikusok

Reggeli után az ország második legnagyobb városába, **Gyumriba** utazunk, ami Shirak tartományban fekszik. Itt található az örmény katolikus püspökség is. Ezt követően a **Nemzeti Múzeumba** megyünk, ami egy hagyományos örmény házban található. Ezután a **Zitoghiant**s család régi házát tekintjük meg, ami híres uszodájáról

és sörfőzdéjéről. Jereván felé megnézzük **Harichavank** 7. századi kolostorát.

7. nap: reggel korán a reptérre utazunk.

Ár: 450 Euro / fő Egyszemélyes pótdíj: **190 EUR** – Indulás min. 30 fővel!

Jelentkezési határidő: 2011 április, 200 Euro befizetésével.

Szállás: 3* szállodában, Jerevánban. **Ellátás:** félpanziós.

Az ár magába foglalja: szállás, szállítás, a megjelölt étkezések, helyi idegenvezetés, belépők, Garniban kórus-belépőt, egy jereváni koncertet.

Nem tartalmazza: repülőjegy, biztosítás, italok, vízum, itthonról a reptérre való szál-

lítás árát, és egyéb személyes költségeket.

Idegenvezető: dr. Puskás Attila, Marosvásárhely és helyi idegenvezető

Repülőjegy: Budapesti indulással, a **jegy ára kb. 460 Euro** lesz. Helyet csak akkor lehet lefoglalni, ha összegyűlt a 30 személy!

Jelentkezni lehet:

Budapesten dr. Issekutz Sarolta asszonynál, telefon: +36-702744644

Gyergyószentmiklóson Gergely Imréné! az örmény katolikus plébánián

Marosvásárhelyen Dr. Puskás Attilánál, telefon: +40-742181537, akitől információt is lehet kapni a részletekről.

Részletek a következő lapszámokban!

Felhívás téglajegyek vásárlására

2010. szeptember 1-én Szamosújváron elkezdődött a **Mezőségi Kemény Zsigmond Szórványoktatási Központ** felépítése és október 9-én megtörtént a hivatalos alapkövetel.

A szamosújvári és a mezőségi magyar közösség anyanyelvi és nemzeti önazonosságának megőrzéséhez jelentősen hozzájárulhat egy igényes, reprezentatív oktatási intézmény.

Azzal a kéréssel fordulunk Önökhöz, hogy téglajegyek vásárlásával támogassák ennek az épületnek a felépítését.

Mit biztosítunk a téglajegyvet vásárló támogatóinknak?

- Az iskola honlapján és levelezőlistáján feltüntetjük támogatóink nevét és a felajánlott segítséget
- Az építkezéssel folyamatosan írásos és fényképes dokumentációt készítünk, amelyet könyv formájában is megjelentetünk az iskola elkészülésekor és az iskola alapító okiratához csatoljuk a támogatók névsorát
- Az épületben emléktáblán örökítjük meg azok nevét, akik nélkül a beruházás nem jöhetett volna létre.

A téglajegyek címletei:

- Egyszerű téglajegy

10 RON, 1000 HUN., 5 EUR;

- Bronz téglajegy
50 RON, 5000 HUF, 15 EUR;
- Ezüst téglajegy
100 RON, 10 000 HUF, 25 EUR;
- Arany téglajegy
1000 RON, 100 000 HUF, 250 EUR;
- Gyémánt téglajegy
10 000 RON, 1 MILLIÓ HUF, 2500 EUR.

Számlavezető pénztintézet: Fundatia Culturala Téka BRD – GHERLA; 405300 Gherla, str. Clujului 7/A, Jud. Cluj Swift kód: BRDEROBU

Számlaszám:
RO90BRDE130SV07012171300– RON
RO13BRDE130SV06399801300– EUR
RO45BRDE130SV39908781300– HUF
Információ: teka@teka.ro, www.teka.ro
tel. 0264243198; 0723575099,
0723575124

Mezőségi Keresztszülő Program
Téka Szórványkollégium –
Szamosújvár
Téka honlapcsalád:

www.tovidek.ro; www.mezoseg.com.ro
www.szorvanykollegiumok.ro

Barangolás a hit és a szabadságharc magyarörmény vértanúinak nyomában Délvidéken és Erdélyben

(Bogdánffy Szilárd, Kiss Ernő, Lázár Vilmos)

EÖGYKE programja 2011

Útvonal: Budapest–Kiskunhalas–Tompá–Szabadka–Újvidék–Pétervárad–Székelykeve–Pancsova–Nándorfehérvár–Zimony–Galambóc–Donji Milanovac–Kazán-szoros–Vaskapu–Szendrő–Versec–Nagybecskerek–Elemér–Tóthfalu–Zenta–Csóka–Feketető–Kikinda–Zombolya–Temesvár–Arad–Pankota–Belényes–Köröstárkány–Nagyszalonta–Nagyvárad–Ártánd–Budapest

Időtartam: 7 nap (2011. aug. 23–29.)

Autóbuszos útvonalhossz: kb. 2000 km

Ellátás: félpanziós (reggeli és estebéd) és piknik

Szükséges felszerelés: nyári túraruházat, sportcipő, elemlámpa, fürdőruha

Vezetés: a csoportot Gyuri bácsi és Fara-gó Zoltán kalauzolja a társasutazás kezde-tétől annak végéig

ZARÁNDOKLAT A VÉRTANÚK ÉLET-ÚTJÁN:

- Boldog Bogdánffy Szilárd (Feketető, Csóka, Temesvár, Nagyvárad)
- Kiss Ernő tábornagy (Elemér, Temesvár, Arad)
- Lázár Vilmos ezredes (Nagybecskerek, Arad)

A HONISMERETI KÖRUTAZÁS FŐBB ESEMÉNYEI:

- Panorámutazás az al-dunai áttörés jobb oldalán Galambóc és Vaskapu között
- Vaskapu, rálátás az erőműre és ismer-tető az Al-Duna szabályozásának ese-ményeiről
- Nándorfehérvár látványa dunai séta-hajóról

- Várlátogatás Nándorfehérváron, Szend-rőn, Galambócon és Péterváradon
- A középkori Európát megmentő 1456-os nándorfehérvári diadal tör-ténete
- Hunyadi torony Zimonyban
- Az 1697-es törökök feletti történelmi győzelem emlékműve Zentán
- Karlócai békekötés emlékhelye
- Városnézés Szabadka szecesszi-ós városközpontjában, Újvidéken, Versecen, Nagybecskereken, Temes-váron és Kikindán
- A Vértanúk emlékműve és a Szabad-ság szobor Aradon
- Püspöki palota és székesegyház Nagybecskereken
- A legdélebbi Szent Istvánnak ajánlott templom Székelykeven
- Kosztolányi Dezső és Herczeg Fe-renc emlékhelyek Szabadkán és Versecen
- Pankota-Csíki Gergely szülővárosa
- Bőjte Csaba szeretetothonai Nagy-szalontán és Zombolyán
- Bukovinai székelyek küzdelme és sorstörténete
- Kulturális hagyományteremtés Tóth-faluban

- Orgonaaudíció Nagyváradon
- Műsoros búcsúest Tóthfaluban
- Székelykeven és Köröstárkányban bukovinai, illetve felsővölgyi székely családoknál személyes élményeken keresztül megismerhetjük az őszinte szeretetet és barátságot

RÉSZLETES PROGRAM:

1. nap:

Indulás: reggel 6 órakor a Batthyány térről

Határátkelő: Tompa

Látnivalók: Szabadka (városnézés), Palics, Újvidék (városnézés), Pétervárad (várlátogatás)

Szállás és ellátás: az 1., 2. és 3 napon Székelykeven Bukovinából odatelepített székely családoknál (kétágyas szobák, fürdőszoba használattal)

2. nap:

Látnivalók: Nándorfehérvár (várláto-gatás, sétahajózás a Dunán és a Száván), Zimony (Hunyadi torony), Székelykeve (Szent István templom), előadás a lopako-dó vadászbombázó becserkészéséről

3. nap:

Látnivalók: Szendrő (Brankovics György vára), Galambóc (várlátoga-tás, Rozgonyiné balladája), panoráma-út az al-dunai áttörés déli oldalán, Donji Milanovac, Kis- és Nagy Kazán-szoros, Vaskapu

4. nap:

Látnivalók: Deliblát (néhai homok-sivatag), Versec (városnézés), Nagy-becskerek (városnézés, székesegyház, ahol Lázár Vilmos aradi vértanút keresz-telték), Elemér (Kiss Ernő aradi vértanú kriptája)

Szállás és ellátás: a 4., 5. és 6. napon Tóthfaluban (2 ágyas fürdőfülkés kollégi-umi szobák)

5. nap:

Látnivalók: Zenta (városnézés, Zentai csata emlékműve), Csóka, Feketető (Bol-dog Bogdánffy Szilárd püspök szülőfaluja), Kikinda (városnézés), műsoros búcsú-est Tóthfaluban

6. nap:

Látnivalók: Zombolya (határátkelő), Temesvár (városnézés), Arad (koszorúzás a Vértanúk emlékművének, találkozó az aradi magyarörményekkel), Pankota (Csíki Gergely szülővárosa)

Szállás és ellátás: a 6. napon Körös-tárkányban falusi vendéglátóknál (két-ágyas szobák, fürdőszoba használattal)

7. nap:

Látnivalók: Nagyszalonta (Bőjte Csaba szeretetothona), Nagyvárad (székesegy-ház, orgonaaudíció)

Határátkelő: Ártánd

Érkezés: 21 óra körül Budapestre

Részvételi díj: 64 000 Ft/fő – ifjúsági kedvezmény 18 év alatt: 8 000 Ft/fő

A részvételi díj tartalmazza a vezetés, szállás, félpanziós ellátás, piknik, be-lépők, sétahajózás, művészi produkci-ók árát, *kivéve* a biztosítást, valamint a busz költséget. Az utat a busz költség (**kb. 20 000 Ft**) befizetésével lehet lefoglalni az EÖGYKE-nél.

A bejárt emlékhelyek hangulatát tájba illő zenével, felolvasásokkal, versekkel és a népköltészet remekeivel idézzük fel.

Szomorújelentés

Fájdalommal tudatjuk, hogy 2011. január 15-én, életének 104-dik évében elhunyt

Khell Lászlóné Hankó Julianna.

Földi maradványait Berecken (Háromszék megye),
a Római Katolikus Egyház temetőjében helyezték el.

Emlékét kegyelettel megőrizzük!

Barátság – két emberöltőn át

Emlékezem a száznegyedik esztendejében elhunyt, szeretett barátnőmre, Khell Lászlóné Hankó Juliannára. Két emberöltőt átívelő levelezésünk örzi közös életünk eseményeit.

Az 1940-es észak-erdélyi visszacsatolás utáni Bereck, ez az Ojtozi-szoros kapujában fekvő városka – amely híres ágyúöntőnk, Gábor Áron szülőhelye volt –, pezsgő életet élt: vonzotta az anyaországi befektetőket, vállalkozókat. Többek között férjemet, aki társával, Szántó Jánossal téglá- és cserépgyárat létesített Berecken.

Magam 1944 tavaszán követtem férjemet Bereckbe.

Örmények között

Elkezdődtek a bemutatkozó látogatások, elsősorban a jeles örmény kereskedőcsaládnál, Khell Lászlónál és feleségénél.

A vagyont az apa, Khell Bogdán alapozta meg: kis- és nagykereskedést, temetkezési vállalkozást, építőanyag-kereskedést létesített, ezt vitte tovább fia, László.

Milyen benyomások értek az első látogatásunk alkalmával?

Khell Laci mélyfekete szeme, haja, örmény orra apáméhoz hasonlított. Le sem tudták volna tagadni örmény mivoltukat! Akárcsak a



Péter Józsefné Kornélia (elöl) és Khell Lászlóné Hankó Julianna

Khell családnév eredete, az én apai őseim neve – a Danczkai Pattantyúsoké – is a mélységes múltnak a kútja. A mi családi legendáriumunk szerint őseim valahol Biharban aranybányát, hatalmas földeket birtokoltak. A Khell név királyi-fejedelmi eredetre utal. A lényeg: két messziről jött örmény család a Háromszéki-medencében találkozik, és köt örök barátságot...

Visszatérve első látogatásunk emlékéhez, ennek főszereplője a feleség, Khell Lászlóné (Hankó Julianna), a szépséges Juci volt, aki két fiúcskával és az újszülött kislányával fogadott bennünket. Ott volt a dinasztia alapítója, Khell Bogdán a szigorú nézésű, szintén örmény feleségével is. Jucinak finom arca, remek alakja volt, és olyan kisugárzása, mint akkoriban kedvenc könyvünk, az Elfújta a szél Menalnie-jának. Az igazi úrinő, a finom, diszkrét báj megtestesítője. Igen, ő volt Melanie, akit férje több évtizedes házasságuk alatt ugyanúgy imádozott, mint a könyvbéli Ashley... Eszembe jut Juci zongorajátéka, a finom társaságbeli jártassága. Mindezek mellett kitűnő anya volt, összetartotta és szelíden irányította a családot.

Juci gardírozásával bemutatkozó látogatást tettünk a gyógyszerész Illyés Lajos csa-

ládjánál is, akinek unokája a későbbi versmondó-irodalomátmentő Illyés Kinga. A Khell család teniszpályáján érdekes sportesemények zajlottak, barátságok szövődtek, az ottani érdemes családok összetartottak.

Soha olyan tavasz, mint 1944 májusa-júniusa...! Bőtermőnek ígérkezett a termés, langy esők öntözték a földeket. Üzemünk fejlődött, már 15–20 embernek tudtunk munkát adni a Jézus-pataka és a Bereck-pataka között fekvő téglagyárban. Lehet, hogy csak nekünk, Észak-Erdély lakóinak volt reményteljes az életünk, pedig a háború boszorkánykonyhájában már szörnyű dolgok forrongtak. Akkor még nem hittük, hogy mindössze néhány hónapnyi reménység adatott meg nekünk.

A férfiak háborúba mennek

Eljött augusztus 23-dika, a román fegyverletétel napja. A férfiak sürgős „SAS”-behívót kaptak. Özönlöttek a visszavonuló német, magyar és mindenféle nemzetiségű csapatok Bereck főútján, riadalom a polgári lakosság körében. Akkor még nem fogtuk fel, hogy olyan fordulóponthoz értünk, amely megváltoztatta hosszú évtizedekre az életünket, sorsunkat. A más-más fegyvernemhez behívott barátok Bereckben búcsút vettek egymástól – miután férjem és Khell Laci egy, az utcán elszenvedett aknatűzet szerencsésen túlélte. Khell Lacit Bicskére helyezték, oda követte őt felesége, három gyermekével. Az akkor 13 éves Ödön fiának azt mondta az apja: Fiam, rád bízom a családot, vigyázz rájuk. Ezt a parancsot Khell Ödön mindhaláláig teljesítette... (Ő az, aki később létrehozta Berecken a Gábor Áron Alapítványt, szobrot állíttat a hősnek, emlékházat létesít).

Világégés után

Juci barátnőm a gyerekekkel és testvérével Bécsbe majd Prágába került – ennek történetét olvashatták a füzetekben közölt, a vele

készült interjú-sorozatban. A két család elszakadt egymástól, majd csak jó másfél évvel később kerültünk vissza Bereckbe. Az ő vagyonuk – akárcsak a miénk – a háborús fosztogatások martaléka lett. A nulláról kellett ismét elindulni, felépíteni az új egzisztenciát. Juci zongoraórákat adott (miután egy jólelkű szomszéd kukoricaszár alá rejtette a zongorát a zabrálók elől), és tündérezéssel az innen-onnan összeszedett textíliákból ruhákat varrt a családnak. Ez az időszak olyan volt, mintha mindenki száz kézzel lett volna megáldva: az emberek romokat takarítottak el, üzemek, boltok újraindításán fáradoztak, az előljárók az orvosokkal karöltve a közegészségügyet szervezték. Khell Lászlót bízták meg a ragály terjedésének megakadályozásával, ami akkoriban a DDT-vel való beporzást jelentette tetvek, rühök ellen. Ugyancsak az ő feladata volt a segélyek elosztása, a mozi újraindítása – és még ezernyi feladat hárult rá. Juci szervezte meg Bereckben a Romániai Magyar Nők Demokratikus Szövetségének helyi szervezetét (bár lehet, hogy nem ez volt a hivatalos neve). A Khell család egyetlen fűtött helyiségében, a konyhában gyűlt össze a baráti kör és itta a hegyoldalakon szedett finom áfonyateát... És micsoda becsben voltak az erdei gombák! Mennyire örültünk a puliszkának, a pityókának!

Hála-adással végződtek a napok, mindnyájan azt hittük, túl vagyunk a nehezén. Tapasztalat híján senki sem gondolta, hogy az eljövendő időkben olyan események következnek, amelyekre – Illyés Gyulával szólva – ma sincs ige. Ahogyan Khellék, úgy egyetlen, a háborút túlélte berecki család sem tudta, hogy az eddig elszenvedett események a későbbi kommunizmus borzalmainak csupán szerény előjátéka volt...

*Péter Józsefné Kornélia
(Folytatjuk)*

Örmény-magyar gyermekrovat (47. rész)

Kedves örmény származású magyar gyerekek!

2011-ben is folytatjuk a szép kis történeteket az örmény őseink életéből, amikből ti, de születek és nagyszületek is megismerhetik a régi történeteket. Ha a történetek végén feltett kérdésekre helyesen válaszoltok, és azt elkülditek címünkre, nyereményben részesültök. Ha még nem tudtok írni, akkor rajzoljátok le a történetet, születek és nagyszületeket biztosan segítenek nektek.

Leveleiteket várjuk emailon: ormenyvasarhely@yahoo.com, vagy postán: dr. Puskás Attila, str. Campului, 540175 Tirgu Mures, Románia

LÉGY TE IS A „GYÖKEREK” ÖRMÉNY GYERMEKROVAT NYERTESE 2011-BEN!

A váni mészárlás

Az örmény nép kiirtására kiadott parancs megérkezett Vánba is. A török vezetők felszólították a hadseregből elmenekült örmény katonákat, hogy adják meg magukat. Mivel ez nem történet meg, kivégezték a helység vezető örmény egyéniségeit. Az örmények megsejtették, hogy mi fog velük történni. Összegyűltek a helység Aikesdán nevű részébe, és elkezdtek a felkészülést a fegyveres ellenállásra. Minden örmény párt egy emberként állt a háború mellé.

1915. április 20-án a török katonák elfogtak egy csapat leányt, akik otthonuktól Aikesdán felé tartottak. Ezzel kezdetét vette a harc. Az örményeknek volt fegyve-

rük, tartalékokat gyűjtöttek, megszervezték a sebesültek orvosi ellátását, és hősiiesen ellenálltak. Minden nap hazafias daloktól csengett a környék. Az asszonyok, gyermekek és öregek május 20-ig maradtak a lövészárkokban, amikor a felszabadító Antranig tábornok ágyúinak dörgését meghallották.

A török kormány azonban ellenségesen viselkedett az örményekkel. Az örmény lakosság félve a törökök bosszúállásától, Áram Mánukián szervezőképességének köszönhetően tömegesen telepedtek át Kelet-Örményországba.

Kérdés:

Mi történt Vánban, 1915 áprilisában?



Köszönjük a céladományokat!

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület köszönetet mond valamennyi adományozónak – függetlenül a támogatás összegétől –, akiknek támogatásával lehetőség nyílt kulturális tevékenységünk minél színvonalasabb megvalósítására.

Az alábbiakban felsoroljuk azon támogatóinkat, akik 10 000 Ft-tal, vagy ennél magasabb összeggel támogatták 2010. évi működésünket. Hálásak vagyunk önzetlen segítségükért. *Dr. Bogdán Antalné* 10 eFt, *Ábrahám István* 2 x 10 eFt, *Dr. Zabulik István* 10 eFt, *Dobribán Péter* 20 eFt: 15 eFt Orlay u-i templomnak, 5 eFt Gyergyónak, *Dr. Tüzes László*

2 x 10 eFt, *Olaszné Zakariás Anna* 130 eFt a Gudenus könyv kiadására, *Seydlmayer Ella* 15 eFt, *Abkarovits család* 30 eFt téglajegy vásárlásra (Szamosújvár), *Dettai Miklósné* és *Kékesiné Dettai Cecília* 10 eFt, *Bocsánczy Mária* 10 eFt, *Dr. Menyhátrné dr. Opra Erzsébet* 10 eFt az erzsébetvárosi örmény kat. templom javára, *Dr. Dobribán Mária* 18 eFt, *Kiss János* és családja (Philadelphia) 23 eFt.

A céladományokat eljuttattuk az adományozó meghatározása szerint.

Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület
dr. Issekutz Sarolta elnök

1% 1% 1% 1% 1% 1% 1% 1% 1% 1%

Közeledik az adóbevallás ideje... A törvény szerint személyi jövedelemadónk (két-szer) egy százalékát erre jogosult, bejegyzett egyházaknak, közintézményeknek, civil szervezeteknek, egyesületeknek ajánlhatjuk.

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület jogosult arra, hogy személyi jövedelem-adónk 1 %-át az EÖGYKE-nek ajánlhassuk.

Tizennégy éve működő Egyesületünknek így lehetősége nyílik arra, hogy működése anyagi nehézségeit részben megoldja. Meggyőződésünk, hogy az EÖGYKE kezdettől fogva nyitott könyvként működik, hiszen minden lépésünkről rendszeresen beszámolunk az Erdélyi Örmény Gyökerek füzetek hasábjain.

Akik részt vesznek programjainkon, meggyőződhetek arról, hogy a tagdíjat, adományokat, a pályázatok során elért támogatásokat kizárólag kulturális és hitéleti identitás-örzésünkre, hagyományaink ápolására, a magyarörmény társasági élet, a közösség megteremtésére, jobbítására fordítjuk. Kérjük, hogy jövedelemadója bevallásakor gondoljon Kulturális Egyesületünkre – ezáltal önmagára is. Hiszen azért dolgozunk, hogy magyarörmény közösségünk céljait megvalósítsa, örmény gyökereink tárgyi és szellemi kultúráját megőrizze, átadja gyermekeinknek, unokáinknak – az utókornak. Tartozunk ezzel tehetséges, tisztességes és jó magyarrá vált őseinknek, tehát önmagunknak is.

Nem kell mást tennie, mint a jövedelemadó bevalláskor az APEH által rendszeresített bevallási nyomtatványon nyilatkozatot tegyen szervezetünkre.

A kedvezményezett adószáma:

18085590-1-41

A kedvezményezett neve:

Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület

Együttal kérjük és javasoljuk, hogy a másik egy százalékkal támogassa a

Magyar Katolikus Egyházat, amelynek technikai száma 0011,

amelynek részegyháza a magyarhoni, történelmi örménység Örmény Szertartású Római Katolikus Egyháza.

Templomunknak, amelyet évtizedeken át Kádár Dániel apátplébános vezetett, nincs önálló technikai száma!

Köszönjük, hogy gondol ránk.

Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület

Fővárosi Örmény Klub

2011. február 17. (csütörtök) 17 óra

Magyarok Háza, Budapest V., Semmelweis u. 1–3., I. emeleti Bartók terem



Hazai gazdák, termelők piacai

Vendégünk *Szilágyi Zsolt* székely-örmény piacszervező,
családkutató, elektromérnök
Aki kérdez: *dr. Issekutz Sarolta*

Vetítettképes nyári programajánló

dr. Szarka György:

*Barangolás a hit és a szabadságharc magyarörmény vértanúinak
nyomában Délvidéken és Erdélyben*

(Dr. Bogdánffy Szilárd, Kiss Ernő, Lázár Vilmos)

Rendező: Budapest Főváros II. kerületi Örmény Kisebbségi Önkormányzat

Támogató: A Fővárosi Örmény Önkormányzat

és az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület folytatja a **pénzadományok gyűjtését** az erdélyi magyarörmény közösségek részére. Pénzbeli adományok az egyesület bankszámlájára befizethetők.

Bankszámlaszám: Budapest Bank Rt. Királyhágó fiók: 10100792-72594972-00000007

Az **Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület székhelye:** 1015 Budapest, Donáti utca 7/a.

Postacíme: 1251 Budapest, Pf. 70. **Telefon:** 201-1011, **fax/tel.:** 201-2401

Elnök: *dr. Issekutz Sarolta*

ERDÉLYI ÖRMÉNY GYÖKEREK – füzetek

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület havonta megjelenő kiadványa

A kiadványt támogatja:

a Fővárosi Örmény Önkormányzat

(1054 Budapest, Akadémia u. 1. III. emelet 338-339, telefon: 332-1791)

(félfogadás: hétfőn 16–18 óráig, fovarosiormeny@gmail.com)

Nyilvántartási szám: 2.2.4/78/2002.

Főszerkesztő: **Béres L. Attila**

Felelős kiadó: **dr. Issekutz Sarolta**

Munkatársak: Dr. Sasvári László, dr. Issekutz Sarolta, Bálintné Kovács Júlia (Kolozsvár),

Dr. Puskás Attila (Marosvásárhely)

Szerkesztőség: 1251 Budapest, Pf. 70. Tel.: (1) 201-1011, Fax: (1) 201-2401

Lapzárta: minden hónap harmadik csütörtökét követő hétfő!

Tördelés: Szakmány György

Nyomdai munkák: Pannónia-Print Kft.